

Edicions de la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica
<http://dgpoe.caib.es>

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

Quart trimestre de 2002

**GOVERN
DE LES ILLES BALEARS**
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

Quatre illes
un país
cap frontera

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

Quart trimestre de 2002

Realització:

Alejandro Valdivia Schneider
Maria Marquès Caldentey
Catalina Barceló Horrach
Bartomeu Alcover Bisbal

Coordinació:

Tomás Méndez Reyes
Director general de Programació i Ordenació Econòmica

Bartomeu Alcover Bisbal
Cap del Servei de Conjuntura i Planificació

Base de dades:

Amelia Cabellos Barreiro

A debat

Coordinació:

Tomás Méndez Reyes
Director general de Programació i Ordenació Econòmica

Maria Marquès Caldentey
Cap del Servei d'Hisenda Pública

Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts
GOVERN DE LES ILLES BALEARS
Any 2003

C/ Palau Reial, 17
07001 Palma
Illes Balears

Telèfon: **+34 971 176 072**
Fax: **+34 971 176 074**
Adreça electrònica: **dgpoe@dgpoe.caib.es**

- **El clima d'incertesa de l'economia mundial es veié agreujat per les tensions al golf Pèrsic** **5**

- **El Regne Unit i Espanya són les economies més dinàmiques entre els grans estats de la Unió Europea** **9 i 11**

- **La desacceleració a la zona euro, i particularment a Alemanya, continuà repercutint en l'evolució del nostre arxipèlag** **9 i 14**

- **La debilitat de la demanda afectà la indústria balear** **15**

- **La construcció continua sent el sector més dinàmic a la nostra comunitat, encara que minva el ritme de creixement** **18**

- **Es continua creant ocupació a la branca dels serveis** **19**

- **El nombre de passatgers procedents d'Alemanya disminuï un 9,5%, i condicionà l'evolució del sectors turístics...** **21**

- **...tònica que fou comuna a les destinacions més directament competidores de Balears** **25**

- **Des de l'inici de la Unió Monetària els sectors turístics balears han perdut competitivitat en preus** **25**

- **Crèdits i hipoteques creixen a ritmes molt superiors al de la taxa d'inflació** **18, 27 i 28**

- **Augmenta el nombre d'afiliats a la Seguretat Social, tot i el destacat increment en els costos laborals** **29 i 30**

- **L'economia menorquina creix a taxes superiors al doble de la resta de les Illes** **35**

- **A debat**
- **Productivitat, progrés tècnic i innovació en el sector de serveis i a l'Administració pública** **42**

Principals indicadors econòmics			
Quart trimestre de 2002			
Taxes de variació interanual a preus constants (en %)			
	Zona euro	Espanya	Illes Balears
Producte interior brut (PIB)	1,2%	2,1%	0,6%
Taxa d'atur (EPA)	8,5%	11,5%	8,1%
Inflació	2,3%	4,0%	4,3%

Pàgina

1.	Internacional	5
2.	Unió Europea	9
3.	Espanya	11
4.	Balears	14
4.1.	Sector agrari i pesquer	14
4.2.	Indústria i energia	15
4.3.	Construcció	18
4.4.	Serveis	19
	4.4.1. Comerç i banca	20
	4.4.2. Transport	20
	4.4.3. Turisme. Viatgers	21
	4.4.4. Turisme. Allotjament	22
	4.4.5. Turisme. Preus	25
	4.4.6. Turisme. Comparació amb altres destinacions competidores	25
4.5.	Consum i inversió	26
	4.5.1. Consum	26
	4.5.2. Inversió	27
	4.5.3. Crèdit i estalvi	28
4.6.	Preus	28
4.7.	Mercat de treball	29
4.8.	Costs laborals	30
5.	Mallorca	32
6.	Menorca	35
7.	Pitiüses	38
	Notes i abreviacions	41
	Agraïments	41

1. Internacional

Les incerteses sobre la situació política i econòmica internacional augmentaren en el quart trimestre de 2002, de manera que les principals economies mundials tancaren aquest exercici econòmic amb signes evidents d'alentiment i fragilitat econòmica. La imminència de la guerra a l'Iraq, els escàndols financers, la correcció dels mercats borsaris, l'excés de capacitat en els sectors de les noves tecnologies i el comportament del preu del petroli enrariren les expectatives de recuperació projectades per al 2003.

- Estats Units

El creixement econòmic dels Estats Units per al conjunt del 2002 fou del 2,4%, molt per sobre del 0,3% del 2001.

En el quart trimestre de 2002, l'economia dels Estats Units es desaccelerà notablement en relació amb el trimestre precedent, amb un creixement del producte interior brut, en taxa de variació interanual, del 2,9%. Les fortes caigudes de la confiança dels consumidors, però també la menor producció industrial i manufacturera, provocaren una desacceleració del consum privat (2,6% en el quart trimestre enfront del 3,8% del trimestre anterior), sobretot en béns durables.

El Govern americà intentà estimular el consum i la inversió privada mitjançant la implantació de mesures expansives de política econòmica: l'eliminació de doble imposició per dividends i la reducció de l'impost sobre les rendes més baixes. Lligat amb això, un major dinamisme del mercat de treball es considera clau per reactivar la demanda interna, atès que contribuiria a la recuperació del consum privat.

En canvi, el consum públic es mantingué elevat en taxes de variació real sobre el mateix període de l'any anterior al voltant del 3,7%, i cal destacar la despesa pública en matèria de defensa justificada pels esdeveniments de l'onze de setembre. Altres components en què es fonamentà el creixement econòmic foren la inversió privada en equipament i programari i la construcció residencial.

A pesar que la demanda interna s'alentí, la forta dependència exterior de l'economia americana no es reduí, i s'agregà l'important dèficit comercial que els Estats Units arrosseguen des de temps enrere. Els majors dèficits comercials es mantenen sobretot amb la Xina, el Japó i Europa, que han guanyat importància en relació amb altres països tradicionals com el Canadà.

Per branques d'activitat, es detectà un major dinamisme de la producció industrial (1,8%) al mes de desembre, mentre que els sectors de la construcció i dels serveis es mantingueren estables.

Quant al mercat de treball, la taxa d'atur fou del 6,0% al mes de desembre, tot i que les dades de gener de 2003 indicaren una lleugera millora (5,7%). En qualsevol cas, la tònica negativa d'altres indicadors disponibles posen de manifest el caràcter transitori de la millora de l'activitat mentre continuïn les incerteses geopolítiques actuals.

La productivitat del factor treball caigué un 0,2% en el quart trimestre de 2002, tot i que per al conjunt de l'any assolí un 4,7% positiu. A causa que l'augment de la producció s'acompanyà d'un descens en el nombre d'hores treballades, el creixement durant el 2002 no fou generador d'ocupació.

Malgrat l'evolució del preu del petroli, la inflació als Estats Units es mantingué controlada. El preu del cru arribà als 33 dòlars per barril als primers mesos de 2003, a causa de diversos factors com la crisi de Veneçuela, la situació al golf Pèrsic o els baixos nivells d'inventaris de cru als Estats Units i a altres països desenvolupats. Segons l'OPEP (Organització de Països Exportadors de Petroli) la incertesa en relació amb una possible intervenció bèl·lica a l'Iraq, juntament amb la llarga vaga general de Veneçuela, hauria elevat el preu del cru entre tres i sis dòlars.

L'índex de preus de consum de desembre se situà en una taxa interanual del 2,4% i la inflació subjacent en el 2,0 percentual. El deflactor del consum privat en el quart trimestre de 2002 fou de l'1,9%.

- Japó

L'economia japonesa mostrà un creixement interanual destacable en el quart trimestre de 2002 i se situà en el 2,6% enfront de l'1,7% del tercer trimestre. El producte interior brut per al conjunt del 2002 és del 0,3%, mentre que durant el 2001 fou del 0,4%.

El bon comportament econòmic és atribuïble en bona part al sector exterior amb un augment interanual de les exportacions en aquest període del 18%, molt superior al de les importacions (9%), i els mercats amb millor comportament són els d'Estats Units i Àsia. La despesa a les llars i les vendes detallistes continuaren minvant, mentre que la producció industrial continuà la seva tendència.

La taxa d'atur se situà en el 5,4% al desembre. La caiguda dels preus de consum al desembre (-0,3%) ha estat inferior a la dels mesos anteriors.

En aquest context, les perspectives de l'economia japonesa continuen sent molt incertes, atès que l'impuls difícilment arribarà de la mà de la demanda, tant interna com externa.

- Iberoamèrica

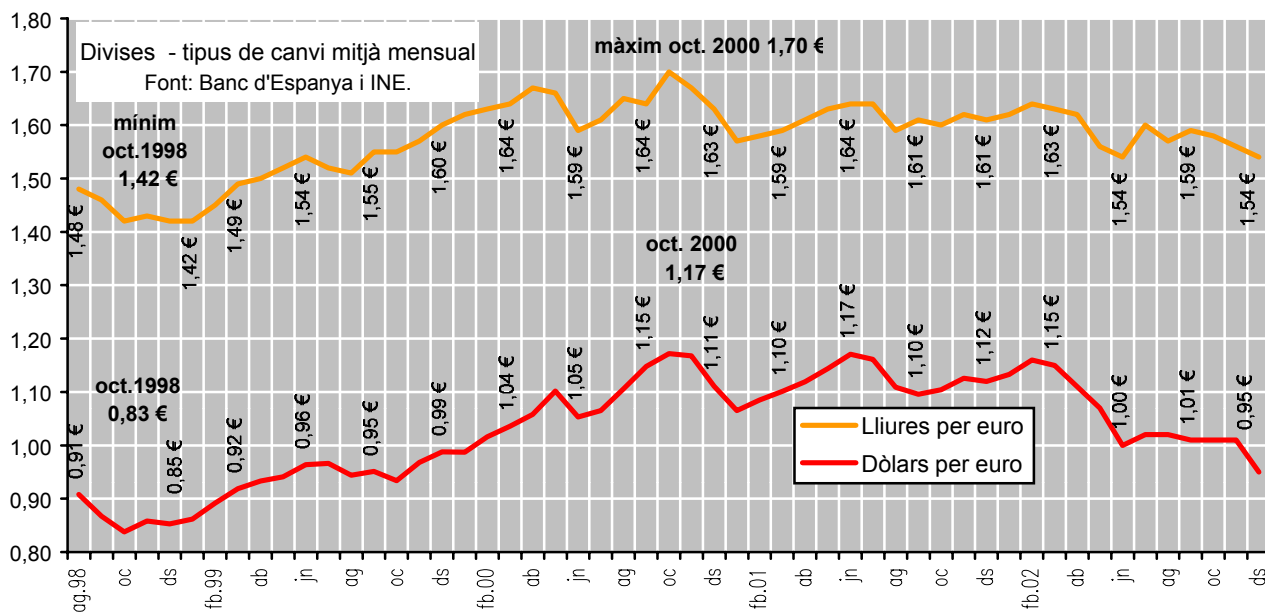
Les incerteses continuaren a Iberoamèrica, tot i que pareix haver-se iniciat una senda de recuperació que si es consolidàs podria aportar un creixement del PIB del 2,1% l'any 2003, segons estimacions de la Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina. Al desembre s'aixecà a Argentina l'anomenat *corralito financiero* i a principis de 2003 se signà un acord d'ajut amb el Fons Monetari Internacional per intentar sortir de les dificultats en què està immersa aquesta economia.

		Estimacions per al 2002 i perspectives per al 2003						
		PIB		Taxa d'atur		Inflació		
		2002	2003	2002	2003	2002	2003	Font
Estats Units	USA	2,4	2,4	5,8	6,0	1,4	1,9	CEur
Japó	NP	0,3	1,5	5,2	5,4	-1,4	-1,0	CEur
Unió Europea	UE	1,1	1,3	7,6	8,0	2,1	1,7	CEur
Dinamarca	DK	1,6	1,5	4,5	5,0	2,4	2,4	CEur
Regne Unit	UK	1,8	2,2	5,1	5,1	1,3	1,9	CEur
Suècia	S	1,9	1,4	4,9	5,3	2,0	2,5	CEur
Zona euro	Z€	0,9	1,0	8,3	8,8	2,2	2,1	CEur
Alemanya	D	0,2	0,4	8,2	8,9	1,3	1,3	CEur
Àustria	A	1,0	1,2	4,3	4,5	1,7	1,8	CEur
Bèlgica	B	0,7	1,2	7,3	7,8	1,6	1,4	CEur
Espanya	E	2,0	2,0	11,4	11,6	3,6	3,2	CEur
Finlàndia	SF	1,6	2,2	9,1	9,4	2,0	1,7	CEur
França	F	1,2	1,1	8,7	9,2	1,9	1,9	CEur
Holanda	NL	0,3	0,5	2,7	4,2	3,9	2,7	CEur
Irlanda	IRL	6,0	3,3	4,4	5,6	4,7	4,2	CEur
Itàlia	I	0,4	1,0	9,0	9,1	2,6	2,4	CEur
Portugal	P	0,5	0,5	5,1	6,5	3,7	3,2	CEur
Futurs membres de la UE ¹	UE+10	2,4	3,1	15,0	15,3	2,7	2,7	CEur
Polònia	PL	1,3	2,5	20,0	20,6	1,9	1,1	CEur
República Txeca	CR	2,0	2,8	7,3	7,0	1,4	1,5	CEur
Hongria	H	3,3	3,7	5,8	6,2	5,3	5,0	CEur
Noruega	N	1,6	1,5					FMI
Rússia	R	4,8	4,4					FMI
Suïssa	CH	0,1	0,6					FMI

1. Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, República Txeca, Eslovàquia, Eslovènia, Hongria, Xipre i Malta. Pendent de referèndum als set primers països esmentats.

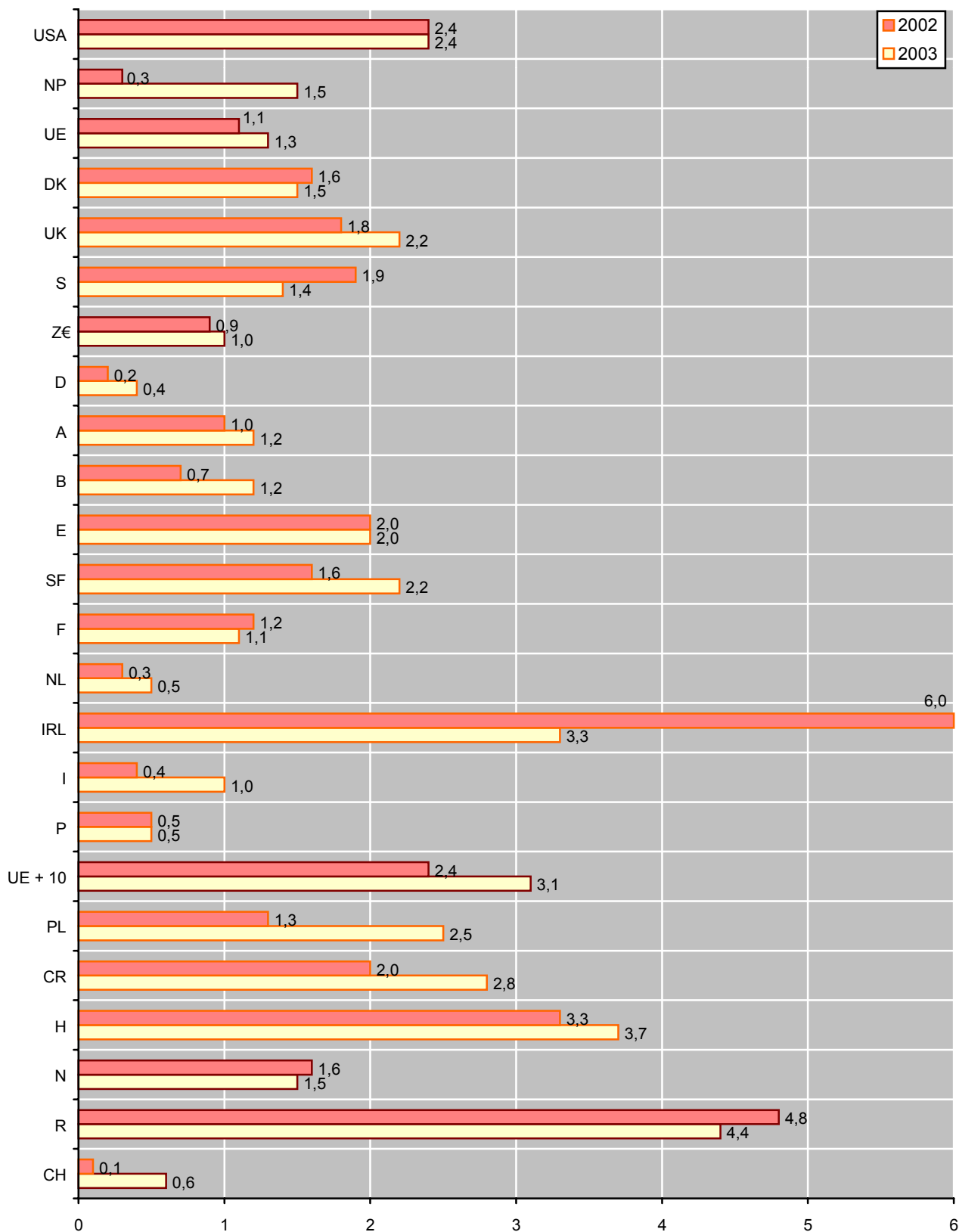
CEur: Comissió Europea. FMI: Fons Monetari Internacional.

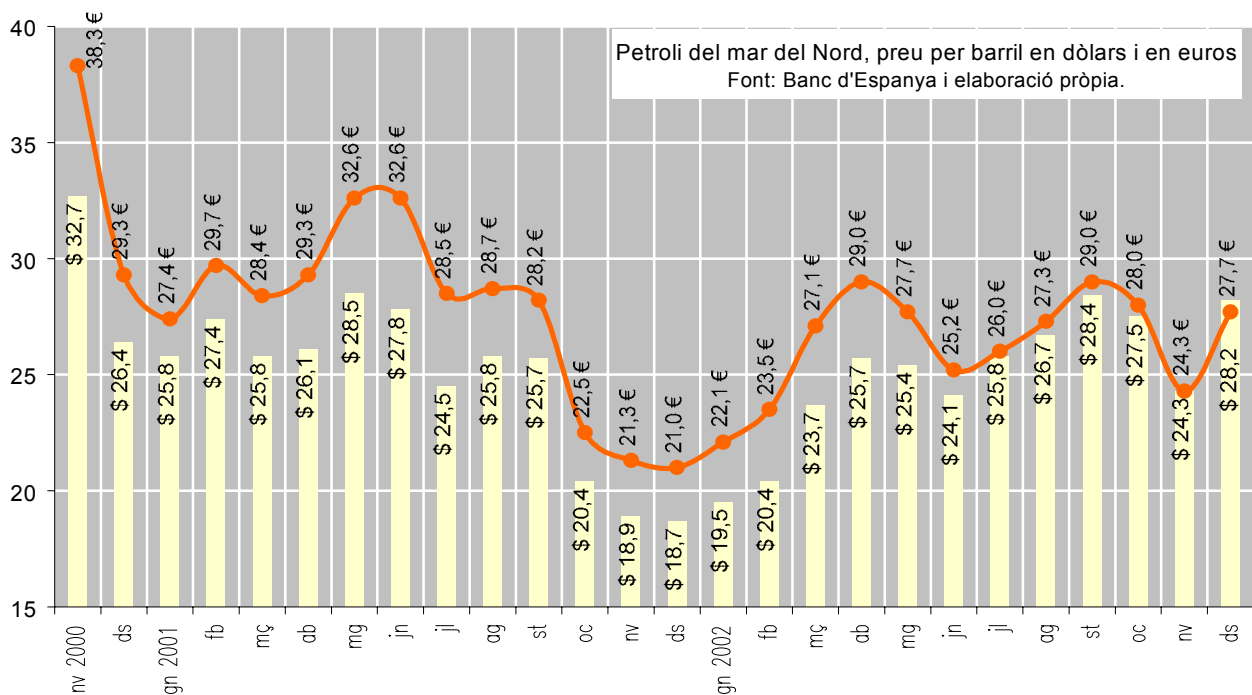

Estimació de creixement del PIB de l'any 2002 i previsió per al 2003 dels principals socis turístics i comercials de les Illes Balears (en %)

Font: Comissió Europea i FMI.

- Petrolí

Cap a finals d'any, enfront de la crisi a l'Orient Mitjà, el preu del petroli restà en els 28,2 dòlars per barril, després d'un breu descens al novembre. Gràcies a l'afebliment del dòlar enfront de l'euro, l'evolució del preu en la nostra moneda fou més estable.

- Divises

Cap a finals d'any, continuà l'enfortiment de l'euro enfront del dòlar, encara que més a causa de l'alentiment del dinamisme de l'economia americana que no de la mateixa evolució de la conjuntura europea.

Principals indicadors internacionals i de la Unió Europea en el quart trimestre de 2001 i 2002

		PIB		Taxa d'atur		Inflació		Font
		taxa interanual		taxa interanual		taxa interanual		
		4T2001	4T2002	4T2001	4T2002	4T2001	4T2002	
Estats Units	USA	0,1	2,7	5,6	5,9	1,9	2,2	BE
Japó	NP	-2,4	1,7	5,4	5,4	-1,0	-0,5	BE
Unió Europea	UE	0,7	1,4	7,4	7,7	1,9	2,2	BE
Regne Unit	UK	1,9	2,2	3,2	3,1	1,0	1,6	BE
Zona euro	Z€	0,5	1,3	8,0	8,5	2,1	2,3	BE
Alemanya ^a	D	0,1	0,7	7,9	8,5	1,5	1,2	BE
França	F	0,7	1,5	8,6	8,9	1,5	2,0	BE
Itàlia	I	0,7	1,0	9,2	8,9	2,3	2,9	BE
Espanya	E	2,3	2,1	10,7	11,7	2,5	4,0	BE

a. Taxa d'atur harmonitzada amb la UE.

BE: Banc d'Espanya.

a.- Taxa de variació del període sobre el mateix període de l'any anterior.

b.- Taxa d'atur harmonitzada amb la UE.

- Regne Unit

Al Regne Unit, en el quart trimestre de 2002, el percentatge de variació del producte interior brut en relació amb el mateix període de l'any anterior fou del 2,2%, i es tancà l'exercici de 2002 amb un creixement del PIB de l'1,8%.

La bona evolució de l'economia del Regne Unit es degué sobretot al comportament positiu del consum privat, així com en menor mesura al del consum públic. La formació bruta de capital continuà minvant.

Les incerteses polítiques i econòmiques de l'entorn internacional afectaren negativament l'activitat industrial. Al mes de desembre la producció industrial se situà entorn del -1,3%. Les activitats dels serveis i la construcció continuaren expandint-se.

La taxa d'atur enregistrat, en percentatge sobre la població activa, entrà en una fase d'estabilització. Des del tercer trimestre de 2002 es mantingué constant en el 3,1%. Els bons resultats del mercat de treball es veieren reflectits en la taxa d'activitat (74,6%), que se situà entre les més altes de les economies industrials.

La inflació arribà al 2,7% al mes de desembre, per les fortes pujades del component de l'habitatge i pel comportament del preu del petroli.

- Zona euro

El creixement de la zona euro en el quart trimestre de 2002 fou de l'1,3% en taxa de variació sobre el mateix període de l'any anterior, i es tancà aquest exercici amb un creixement del 0,9%, molt per sota del d'exercicis precedents (3,5% l'any 2000 i 1,4% el 2001).

El consum privat tingué un comportament positiu amb una taxa de variació interanual de l'1,0% en el quart trimestre de 2002, mentre que el consum públic assolí el 2,6%. La formació bruta de capital fix fou del -1,8% en el quart trimestre i del -2,5% en el conjunt de l'any.

Quant al comportament del sector exterior, les exportacions de béns i serveis cresqueren un 4,1% en el quart trimestre i les importacions un 3,0%. Per al conjunt del 2002, el comerç exterior de béns i serveis va fer una aportació positiva del 0,6% en taxa de variació interanual.

La desacceleració econòmica afectà de forma general tots els sectors productius. Així, en el quart trimestre de 2002, l'aportació de l'agricultura al valor afegit brut fou del -0,6%, la construcció va caure un -2,0%, la indústria cresqué un 1,7% i els serveis de mercat se situaren en una taxa de variació interanual de l'1,7%. Indicadors com ara el de vendes detallistes, el de producció industrial o els indicadors de confiança, tant industrial com del consumidor, confirmaren aquesta situació de desacceleració.

Quant a l'evolució dels preus, la taxa de variació de l'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) se situà en el 2,3% en el quart trimestre i en el 2,2 per al conjunt de l'any 2002. L'IPSEBENE (índex de preus de serveis i béns elaborats no energètics) també es mogué entorn del 2,3% en el quart trimestre i del 2,5% per al conjunt de l'any. Segons el Banc Central Europeu les perspectives de creixement moderat juntament amb la revalorització de l'euro contribuiran a relaxar les pressions sobre els preus.

La taxa d'atur, en percentatge sobre la població activa, fou del 8,5% en el quart trimestre i del 8,3% per al conjunt del 2002.

Pel que fa a l'àmbit fiscal, l'alentiment de l'activitat econòmica a la zona euro dificulta el compliment dels objectius pressupostaris del Pacte d'Estabilitat i Creixement en economies com Alemanya (-3,6% de dèficit en percentatge sobre el PIB) o França (-3,1% de dèficit en percentatge sobre el PIB).

- Alemanya

Alemanya cresqué un 0,7% interanual en el quart trimestre de 2002, i el creixement mitjà de l'exercici va ser del 0,2 percentual, salvat per l'aportació positiva del sector exterior (1,6%). La demanda interna caigué l'any 2002 un 1,4%.

La producció industrial minvà un -0,5 al desembre, i anà acompanyada d'un descens interanual de l'1,7% de la cartera de comandes industrials. Tot i que a principis de l'any 2003 els indicadors de confiança s'han estrenat amb lleugers augments, el comportament dels sectors de serveis i de la construcció no és gaire millor que el del sector industrial.

L'índex harmonitzat de preus de consum fou de l'1,2% en el quart trimestre i de l'1,3% per al conjunt de l'any 2002. La taxa d'atur arribà al 10,1 en percentatge sobre població activa al desembre.

Aquesta situació conjuntural desfavorable contribuï que el dèficit pressupostari d'Alemanya assolís el 3,6% del PIB durant el 2000 i que superàs el límit del 3% fixat al Pacte d'Estabilitat i Creixement (PEC).

- França

Quant a França, l'augment del PIB en taxa interanual fou de l'1,7% en el quart trimestre del 2002, i assolí per al conjunt de l'any un creixement mitjà de l'1,2%, enfront de l'1,8% del 2001.

El creixement del consum privat es mantingué pràcticament estable (l'1,7% interanual en el quart trimestre), mentre que caigué el creixement de les existències, s'estancà la inversió i la demanda externa reduí la seva contribució al creixement econòmic al 0,2%. La producció industrial caigué un -0,1% al mes de desembre.

La taxa d'atur arribà al 9,1% al mes de desembre i va contribuir a debilitar encara més la demanda interna. Aquesta situació va fer possible mantenir el nivell de preus en el 2,3% interanual al desembre a pesar de l'increment del component energètic. L'índex harmonitzat de preus de consum fou del 2% en el quart trimestre i de l'1,9% per al conjunt del 2002.

Aquesta conjuntura econòmica dèbil tingué també el seu reflex en l'àmbit del sector públic. El dèficit de les administracions públiques en percentatge sobre el PIB superà el límit del 3% fixat pel Pacte d'Estabilitat i Creixement.

- Itàlia

En el quart trimestre de 2002, Itàlia cresqué un 1,0%, mentre que per al conjunt de l'any se situà en el 0,4% després de l'1,8% l'any 2001.

Un fet que cal destacar fou l'evolució positiva del mercat de treball, conseqüència de les reformes estructurals dutes a terme i dels incentius fiscals de l'ocupació. Tot i que la taxa d'atur es mogué al voltant del 8,9% en el quart trimestre, les xifres d'ocupació enregistraren una pujada del 0,2% en relació amb el període precedent, amb augments sobretot dels contractes temporals i a temps parcial.

Els preus de consum se situaren entorn del 2,8% als mesos de novembre i desembre. L'IHPC ho va fer al 2,9% en el quart trimestre, mentre que per al conjunt del 2002 enregistrà un 2,6%.

El producte interior brut a preus de mercat assolí en el quart trimestre de 2002 el 2,1% segons dades de la Comptabilitat Nacional Trimestral d'Espanya (CNTR) de l'INE, i es va tancar l'exercici econòmic amb un creixement del 2,0%, inferior al del 2001 (2,7%). El diferencial de creixement de l'economia espanyola en més d'un punt percentual respecte a l'enregistrat a la zona euro.

- Demanda

Destacà el creixement del 2,7% de la demanda interna en el quart trimestre, i va aportar un 2,3% al creixement del PIB a preus de mercat l'any 2002. En canvi, la demanda externa restà tres dècimes al creixement de l'economia espanyola.

El creixement de la despesa en consum final fou del 2,3%, en el quart trimestre de 2002. La despesa en consum final de les llars (1,8%) s'orientà sobretot a béns durables. Els indicadors de confiança dels consumidors es moderaren, entre altres raons, pel menor creixement de l'ocupació i de les rendes salarials. En canvi, el consum de les administracions públiques (4,0%) doblà pràcticament les previsions inicials, de manera que es tancà l'exercici de 2002 amb un creixement del 3,8%.

L'evolució de la formació bruta de capital fix al llarg del 2002 fou molt positiva, i assolí unes taxes de variació interanual del 0,7%, 1,0%, 1,6% i 2,5% en el primer, segon, tercer i quart trimestre, respectivament. A pesar que la inversió en béns d'equipament continuà amb taxes interanuals negatives (-0,8%) en el quart trimestre, millorà substancialment en relació amb els trimestres anteriors, però no va poder evitar tancar l'any 2002 amb una taxa negativa del -4,1%. El context exterior desfavorable hi contribuï decidivament. La construcció fou clau per compensar aquest fet i va ser l'agregat més dinàmic de la demanda, gràcies a la fortalesa de les obres públiques en infraestructures, que el 2002 foren el relleu de la construcció d'habitatges.

Fou notable l'acceleració de les importacions de béns i serveis en el quart trimestre (7,4% respecte al 4,2% del trimestre anterior) i també de les exportacions (6,0% enfront del 4,2% del tercer trimestre). Així i tot, la demanda exterior neta contribuï negativament al creixement de l'economia espanyola en el quart trimestre de 2002 (-0,6% enfront del -0,1% del període anterior). El dinamisme del sector exterior ha vingut de la mà del comerç de mercaderies, atesa la feblesa del de serveis sobretot en el vessant exportador. En aquest sentit, les exportacions de serveis durant el 2002 han caigut un -0,6%, cosa que contrasta amb el creixement del 6% l'any anterior. L'alentiment de l'activitat en els països europeus, principals consumidors de béns i serveis espanyols, juntament amb el descens del turisme, es compensà amb el notable dinamisme de les

vendes als països del centre i l'est d'Europa, l'OPEP i el Magrib, així com amb la recuperació de les vendes als països asiàtics i als Estats Units. Quant a les importacions, tant l'avanç de la producció interior com l'abaratiment dels preus relatius haurien contribuït a incrementar les compres a l'exterior.

- Oferta

El quadre macroeconòmic des de la perspectiva de l'oferta presentà trajectòries diferents en funció de les branques d'activitat. Així, la indústria i els serveis mostraren perfils d'acceleració mentre que la construcció i les branques primàries es caracteritzaren per mostrar signes de desacceleració.

Així i tot, la construcció es configurà com el sector dinamitzador de l'economia, amb una taxa de variació interanual en el quart trimestre de 2002 del 4,8% i del 4,9% per al conjunt de l'any.

Les branques primàries (agrària i pesquera) continuaren la seva tendència decreixent: -5,7% en el quart trimestre i -2,1% per al conjunt del 2002.

Pel que fa a la branca industrial, cal destacar el comportament desigual dels sectors energètics i industrials. Els primers cresqueren un 8,3% durant el 2002 (2,8% l'any 2001). Les branques industrials enregistraren una taxa de variació interanual negativa del -0,5% (1,2% l'any 2001). En conjunt, el creixement del sector industrial i energètic en el quart trimestre se situà en el 2,4%.

Els PIB dels serveis de mercat augmentaren l'1,7% en el quart trimestre, lleugerament per sobre del trimestre precedent (1,5%). Els serveis de no mercat mantingueren una tònica expansiva i arribaren a una taxa de variació interanual del 3,9% en el darrer trimestre de 2002.

- Ocupació

Continuà l'alentiment del ritme de creació d'ocupació, amb una taxa de l'1,1% (inferior a l'1,3% del trimestre anterior), fet que suposà la creació neta de 171.000 llocs de treball a temps complet, segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística. La mateixa tendència de moderació mostren les dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA) amb un creixement en el quart trimestre de l'1,6% i una taxa de variació per al conjunt del 2002 del 2,0%.

La desacceleració de l'ocupació es féu palesa sobretot en el sector de la construcció (0,8% en el quart trimestre) i en menor mesura en els serveis (2%). El sector industrial enregistrarà taxes d'increment de l'ocupació positives en el quart trimestre de 2002 (0,4%), mentre que les branques agrària i pesquera

continuaren en taxes negatives al voltant del -5,6% en el quart trimestre de l'any.

L'ocupació cresqué en el conjunt de l'any un 1,3%, principalment en el sector públic. Per altra banda, les dades disponibles sobre el comportament del mercat de treball en el quart trimestre corroboraren la tendència a la utilització de la contractació indefinida en detriment de la temporal.

La taxa d'atur en percentatge sobre la població activa assolí l'11,5% en el quart trimestre i l'11,4% per al conjunt del 2002, que s'explica principalment per l'increment de la població activa.

Cal destacar l'augment de l'ocupació a Balears i a Canàries.

- Preus

L'índex de preus de consum (IPC) se situà en el 4,0% en el quart trimestre de 2002 i en el 3,5% per al conjunt de l'any. L'IPSEBENE (és a dir, l'IPC un cop exclosos energia i aliments no elaborats) augmentà fins al 3,6% en el quart trimestre, i la mitjana del 2002 se situà al voltant del 3,7% durant el 2002.

L'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) augmentà fins al 4% en el darrer trimestre de 2002, de manera que quedà en un 3,6% per al conjunt de l'any. El diferencial d'inflació amb la Unió Europea fou d'1,4 punts percentuals el 2002 i d'1,7 en el quart trimestre. La zona euro concentrà al voltant del 70% dels nostres intercanvis comercials amb l'exterior, per la qual cosa el diferencial d'inflació d'Espanya amb Europa restà competitivitat als nostres productes.

Correlativament, el deflactor del PIB cresqué un 4,4% l'any 2002 (dues dècimes més que el 2001), i va mostrar una tendència alcista al llarg de l'any.

Com a conseqüència dels creixements del producte i de l'ocupació, l'increment de la productivitat aparent del factor treball se situà en el 0,7% durant el 2002 (0,4% el 2001), tot i que en el darrer trimestre assolí l'1%, el doble que en els dos trimestres anteriors. Per la seva banda, els costos laborals unitaris (CLU) cresqueren un 3,2% en el conjunt del 2002.

Evolutió i perspectives de l'economia espanyola

Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanuals a preus constants de 1995 (en %)

	2001 (a)	2002 (a)	2003 (b)	2001 – per trimestres (a)				2002 – per trimestre (a)			
				I	II	III	IV	I	II	III	IV
Despesa en consum final	2,6	2,3	2,9	2,4	2,3	2,9	2,9	2,7	2,2	2,0	2,3
Despesa en consum final de les llars	2,5	1,9	2,9	2,1	2,2	2,9	2,8	2,5	1,8	1,6	1,8
Despesa en consum final de les ISFLLL	1,2	0,0		4,8	1,6	-0,4	-1,0	-0,9	-0,2	0,4	0,7
Despesa en consum final d'AP	3,1	3,8	3,0	3,1	2,7	3,2	3,3	3,8	3,8	3,7	4,0
Formació bruta del capital fix	3,2	1,4	3,8	5,2	4,0	2,6	1,3	0,7	1,0	1,6	2,5
Béns d'equipament	-1,2	-4,1	3,8	3,5	-0,1	-2,8	-5,1	-5,7	-5,4	-4,4	-0,8
Construcció	5,8	4,5	3,2	6,4	6,4	5,7	4,8	4,0	4,5	5,0	4,6
Altres productes	3,4	1,5		4,2	4,1	3,4	1,9	2,0	1,5	1,5	1,1
Variació d'existències ¹	0,0	0,1	0,0	-0,4	0,2	-0,6	0,6	0,3	0,0	0,0	0,3
Demanda interna ¹	2,8	2,3	3,1	2,7	3,0	2,3	3,1	2,6	2,0	1,9	2,7
Exportació de béns i serveis	3,4	1,4	4,0	10,1	4,5	1,8	-2,1	-2,9	-1,6	4,2	6,0
Exportació de béns (FOB)	2,3	2,3		9,2	3,5	0,7	-3,6	-3,7	-2,0	6,3	8,8
Exportació de serveis	6,0	-0,6		12,1	6,7	4,4	1,5	-1,1	-0,5	-0,4	-0,2
Importació de béns i serveis	3,5	2,2	4,4	8,3	6,1	-0,2	0,4	-1,1	-1,7	4,2	7,4
Importació de béns (FOB)	3,0	2,2		8,1	5,4	-0,9	-0,1	-1,7	-2,1	4,5	8,4
Importació de serveis	6,2	2,0		9,4	9,5	3,6	2,5	1,7	0,7	3,1	2,5
Aportació del sector exterior (b)	2,7	2,2	-0,2								
PIB a preus de mercat	2,7	2,0	3,0	3,0	2,4	2,9	2,3	2,0	2,0	1,8	2,1
Branques agrària i pesquera	-3,1	-2,1		-2,2	-3,7	-0,8	-5,7	1,7	-0,9	-3,3	-5,7
Branques energètiques	2,8	8,3		4,1	2,7	1,6	2,8	7,8	8,9	8,4	8,0
Branques industrials	1,2	-0,5		0,8	1,4	3,0	-0,6	-2,2	-1,7	0,7	1,2

Construcció	5,4	4,9		6,0	5,8	5,2	4,8	4,5	4,8	5,6	4,8
Branques dels serveis	3,2	2,2		3,4	3,5	3,4	2,6	2,4	2,4	1,9	2,2
Serveis de mercat	3,3	1,9		3,6	3,7	3,5	2,5	2,2	2,1	1,5	1,7
Serveis de no mercat	2,9	3,5		2,6	2,8	3,1	3,2	3,3	3,3	3,5	3,9
Imposts nets sobre els productes	2,4	2,1		4,6	-3,2	0,3	7,7	3,5	3,3	-0,3	1,8
IVA que grava els productes	2,5	0,2		5,9	-5,6	-0,5	10,6	3,7	2,9	-4,5	-1,4
Imposts nets sobre els productes importats	0,3	-5,5		4,6	2,8	-3,1	-2,7	-3,6	-6,3	-5,2	-6,8
Altres impostos sobre els productes	2,1	6,3		2,2	1,3	2,2	2,9	3,6	4,7	7,9	8,9
Ocupació (en llocs de feina equivalents a temps complet)	2,4	1,3	1,8	3,6	2,3	1,8	1,8	1,3	1,5	1,3	1,1
Branques agrària i pesquera	0,4	-5,3		4,2	0,5	-2,0	-1,1	-4,9	-5,4	-5,4	-5,5
Branques energètiques	-2,7	-2,8		-1,3	-2,4	-3,2	-3,7	-4,5	-3,2	-1,7	-1,6
Branques industrials	1,6	-0,4		3,1	2,1	1,6	-0,3	-1,9	-0,6	0,4	0,5
Construcció	5,4	2,7		5,5	6,8	4,6	4,8	4,9	3,7	1,3	0,7
Branques de serveis	2,4	2,3		3,5	1,8	1,9	2,3	2,4	2,5	2,3	2,0
Serveis de mercat	2,3	2,5		2,7	1,7	2,3	2,6	2,6	2,8	2,3	2,4
Serveis de no mercat	2,4	1,8		5,0	2,1	1,1	1,6	1,8	1,9	2,2	1,3
Atur (% població activa nova EPA) ²	10,5	11,4		10,9	10,4	10,3	10,5	11,5	11,1	11,4	11,5
Índex de preus de consum	3,6	3,5		3,8	4,1	3,6	2,8	3,1	3,5	3,5	4,0

ISFLLL: Institucions sense finalitat de lucre, llevat de les llars.

AP: Administracions públiques.

1. Aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

2. Per al 2001, base 1992. Per al 2002, nova metodologia, base 2001.

Fons: (a) Institut Nacional d'Estadística

(b) Ministeri d'Economia, previsions macroeconòmiques al gener de 2003.

4. Balears

En el quart trimestre de l'any continuà la desacceleració i es registrà una taxa de creixement interanual del 0,6%, per sota de l'assolida en els conjunts de la Unió Europea (1,4%) i d'Espanya (2,1%).

Les incerteses econòmiques i polítiques provocades per la tensió a l'Iraq reduïren les taxes d'evolució del

consum privat a Espanya i la resta d'Europa, cosa que ens afectà de forma pronunciada.

Pel que fa al conjunt de l'any, la taxa de creixement del PIB balear s'estima que fou del 0,8%, menor també que els percentatges registrats per la Unió Europea (1,1%) i Espanya (2,0%).

Evolució i perspectives de l'economia balear										
Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts					Taxes de variació del PIB a preus constants (en %)					
	2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002 (e)
	I	II	III	IV		I	II	III	IV(e)	
PIB	3,5	3,3	3,2	2,9	3,2	1,3	0,9	0,7	0,6	0,8

e: estimació.
a: avanç
p: previsió.

4.1. Sector primari

Evolució del sector primari	
Taxes de variació interanual del PIB a preus constants (en %)	
Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts	
2002	
Estimació	
2,6	

La pluviositat en el darrer trimestre de l'any registrà màxims històrics. El mes de novembre fou un dels més plujosos dels darrers vint anys.

Mentre que dificultà la sembra i la collita d'hortalisses i perjudicà els conreus de cereals, afavorí el creixement de la taronja i del farratge per al bestiar. L'excessiva producció de la taronja fomentà la caiguda del preu pagat al pagès.

L'ocupació en el subsector agrari restà pràcticament estable durant el quart trimestre de l'any, com ja succeí al llarg de l'any agrari que tancà a l'agost de 2002.

Indicadors del sector primari	4t trimestre		Acumulat any agrícola setembre 2001 a agost 2002		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Facturació elèctrica (MWh)	15.690	-1,8%	22.615	-6,0%	Gesa-Endesa
Gasoli B, vendes en milers de litres	19.273	9,1%	78.085	9,9%	CLH
Afiliats a la SS, sense règim especial mar	6.714	-1,7%	6.777	-1,6%	TTSS
Aturats registrats al subsector agrari (mitjana)	159	29,9%	150	26,3%	SOIB
Matriculació de tractors industrials	13	-31,6%	16	-27,3%	DGT
Afiliats al règim especial de la mar ¹	1.178	-32,1%			TTSS
Autònoms en règim especial de la mar ¹	331	-4,1%			TTSS
Aturats registrats subsector pesquer (mitjana)	18	22,7%			ISM

1. Inclou pesca i transport marítim.

- Ramaderia

Les zoopaties de la "llengua blava" en el ramat oví i de l'encefalopatia espongiforme (Kreutzfeld-Jakobs) en el boví minvaren la demanda per part dels consumidors

locals, la qual cosa, juntament amb una feble temporada turística, incidí en la reducció dels sacrificis efectuats a l'escorxador de Mercapalma.

Per altra banda, destaca el fort increment en els sacrificis de ramat porcí, i més particularment en el de porcs adults.

Sacrifici de carns a l'escorxador de Mercapalma, any 2002			
Milers de kg		Font: Mercapalma	
		Nombre	Variació
Porcí	↗	3.333,2	13,9%
Porcs	↗	2.871,4	17,9%
Porcell de llet	↘	461,8	-6,1%
Boví	↘	1.550,5	-25,1%
Vaques	↘	217,3	-39,5%
Braus	↘	1.333,2	-22,1%
Oví	↘	1.047,2	-10,4%
Ovelles	↘	50,4	-15,3%
Xots	↘	996,7	-10,1%
Cavalls	↘	37,1	-28,0%
Total	↘	5.967,9	-4,0%

- Mercat exterior

Les mercaderies agrícoles més importants que s'exporten des de les Balears són la patata, la goma de garrofi i el formatge.

La quantitat exportada de patata disminuï durant l'any 2002. Conseqüentment, l'import derivat de les exportacions també fou menor. Aquest moviment a la baixa fou motivat principalment per la reducció de les exportacions al Regne Unit .

La goma de garrofi augmentà un 19,3% la quantitat exportada, i els mercats alemany i japonès van ser els més destacats, mentre que es mantingueren els preus. Cal destacar que el preu d'aquesta mercaderia és el més elevat entre les exportacions agràries balears.

Finalment, el formatge experimentà una pujada en la quantitat exportada i també es va mantenir el preu mitjà de la mercaderia. Aquestes vendes continuaren dominades per la marca El Caserío.

El valor de les vendes a l'exterior d'altres productes tradicionals de les Illes, però amb poca importància quantitativa, com ara els vins i licors i les ametlles, registraren taxes de creixement negatives.

Exportacions – principals mercaderies agrícoles exportades des de les Balears gener a desembre 2002

Font: Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya i Direcció Territorial de Comerç a les Illes Balears del Ministeri d'Economia

Producte	Principals mercats exteriors	Pes (tones)	Variació en el pes	Import (milers d'euros)	Variació en l'import	
Formatge	↗	Total	1.860	11,6%	5.769	11,6%
		Itàlia	1.575	-3,6%	5.157	2,1%
Patates	↘	Total	16.325	-12,0%	8.130	-16,9%
		Dinamarca	2.161	-33,1%	1.328	-19,7%
		Regne Unit	10.938	-11,9%	5.735	-16,7%
Goma de garrofi	↗	Total	2.122	19,3%	12.827	19,4%
		Alemanya	704	95,9%	4.751	100,8%
		EUA	190	-12,8%	1.264	-9,0%
		Japó	375	89,4%	2.616	77,2%
		Holanda	179	20,13%	1.236	33,1%
Ametlles	↘	Total	219	-13,0%	801	-3,9%
Vins i licors	↘	Total	330	13,5%	874	-15,3%

4.2. Indústria i energia

Evolució de la indústria i l'energia

Taxes de variació interanual en cycle tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV(e)	(e)
2,4	2,7	2,5	2,2	2,5	1,1	0,6	0,8	0,7	0,8

e: estimació.

a: avanç.

Continuà la dèbil demanda, per la qual cosa la taxa de variació del PIB del sector de la indústria i l'energia fou del 0,7% en el darrer trimestre de l'any.

Els indicadors del quart trimestre seguien la mateixa tònica que el trimestre anterior, amb certa estabilitat en

el nombre d'assalariats, la facturació elèctrica i l'indicador de producció industrial.

Part de l'atonía en l'ocupació i en el nombre d'hores efectives es degué, també, al fort increment dels costos salarials.

Un clima de pessimisme envoltà els índexs de l'Enquesta d'opinions empresarials, encara que la tendència de la producció augmentà.

Indicadors de la indústria i de l'energia	4t trimestre		Acumulat any		Font		
	Nombre	Variació	Nombre	Variació			
Afiliats SS per compte d'altri, mitjana	→	25.243	-0,7%	→	25.853	-0,7%	TTSS
Facturació elèctrica (MWh)	→	81.284	1,7%	→	325.403	1,8%	Gesa-Endesa
Facturació elèctrica branca de l'energia	→	7.294	0,8%	↗	26.232	8,0%	Gesa-Endesa
Facturació elèctrica branca de la indústria ¹	→	64.562	1,8%	→	257.923	-0,1%	Gesa-Endesa
Indicador de la producció industrial, mitjana	→	111,5	-0,2	→	111,7	+0,8	DGPOE
Índexs de l'Enquesta d'opinions empresarials, mitjana							
Cartera de comandes – total branca industrial	↘	-83,0	-44,0	↘	-63,4	-48,8	MCYT
Cartera de comandes – béns de consum	↘	-86,7	-61,3	↘	-69,4	-68,2	MCYT
Tendència de la producció	↗	17,3	2,7	↗	4,5	14,2	MCYT
Cost laboral per hora efectiva, €	↗	13,90	7,0%	↗	12,67	7,4%	INE
Cost salarial total per hora efectiva, €	↗	10,39	5,9%	↗	9,34	6,7%	INE
Altres costos per hora, €	↗	3,51	10,4%	↗	3,34	9,3%	INE
Cost total per assalariat i mes, €	↗	1.964,50	6,7%	↗	1.821,12	6,0%	INE
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	↗	1.213,46	3,7%	↗	1.201,49	4,5%	INE
Hores pactades per assalariat i mes	→	164,8	-1,0%	→	165,8	-0,1%	INE
Hores pagades per assalariat i mes	→	165,6	-0,8%	→	166,4	-0,1%	INE
Hores efectives per assalariat i mes	→	141,4	-0,3%	→	143,9	-1,3%	INE

1. Facturació elèctrica en el sector industrial, excepte subsector energètic: revededor, generació d'electricitat i de gas i extracció de carbó.

En el quart trimestre la facturació elèctrica directa per a la generació d'energia restà estable, a diferència del que succeí en la resta de l'any.

Pel que fa a les activitats industrials, destacà el dinamisme mostrat en els sectors d'alimentació,

begudes i tabac (+26,8%), i de fusta, mobles, suro i plàstics (+11,15).

Per contra, altres activitats relacionades amb la construcció registraren menor facturació, com ara la de ciments, calç i guixos (-7,3%) i totxos, teules i vidre (-8,8%).

Facturació elèctrica directa per sectors, en MWh	4t trimestre			Acumulat any				
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total		
Font: Gesa-Endesa								
Generació d'electricitat i gas	→	7.294	0,8%	9,0%	↗	26.232	8,0%	8,1%
Siderúrgia, fosa, metal·lúrgia	↗	3.276	63,6%	4,0%	↗	13.382	19,9%	4,1%
Ciments, calç, guixos	↘	17.512	-7,3%	21,5%	↘	72.741	-4,4%	22,4%
Totxos, teules, vidre i porcellana	↘	4.412	-8,8%	5,4%	↗	18.035	6,0%	5,5%
Química, petroquímica	↘	1.672	-25,3%	2,1%	↘	7.300	-28,2%	2,2%
Maquinària, construcció naval, aparells elèctrics i cotxes	↗	905	27,1%	1,1%	↗	2.815	12,3%	0,9%

Alimentació, begudes i tabac	↗	21.782	6,2%	26,8%	↗	86.431	2,4%	26,6%
Tèxtil, calçat, cuir	↘	3.104	-4,5%	3,8%	↘	12.411	-9,4%	3,8%
Fusta, mobles, suro, plàstics	↗	9.035	11,9%	11,1%	↗	33.794	2,6%	10,4%
Paper, arts gràfiques	→	2.864	-0,5%	3,5%	↗	11.014	5,4%	3,4%
Branca de la indústria	→	64.562	1,8%	79,4%	→	257.923	-0,2%	79,3%
Total energia i indústria (facturació a revenedor inclosa)	→	81.284	1,7%	100,0%	→	325.403	1,8%	100,0%

Exportacions – principals béns industrials exportats des de les Balears gener a desembre 2002

Font: Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya i Direcció Territorial de Comerç a les Illes Balears del Ministeri d'Economia

Producte		Principals destinacions	Import (milers d'euros)	Variació
Pell preparada	↘	Total	9.153	-25,3%
		Marroc	8.410	-27,6%
Roba i complements de cuir	↗	Total	3.919	8,85%
		Itàlia	564	19,5%
		Japó	735	-26,5%
Calçat	→	Total	142.826	0,2%
		Alemanya	16.348	0,6%
		Andorra	1.652	8,1%
		Austràlia	1.966	113,9%
		Àustria	1.563	-29,6%
		Bèlgica	4.942	-1,5%
		Dinamarca	2.330	236,0%
		Estats Units	4.074	-19,4%
		França	26.397	-19,1%
		Grècia	3.127	74,9%
		Holanda	2.130	3,7%
		Hong Kong	2.849	-7,8%
		Itàlia	23.989	10,3%
		Japó	9.513	-30,1%
		Marroc	6.240	-2,1%
		Portugal	5.769	29,9%
	Regne Unit	15.053	32,0%	
	Suècia	1.453	16,1%	
	Suïssa	3.302	-3,4%	
	Taiwan	2.433	21,6%	
Bijuteria	↗	Total	17.605	19,3%
		Estats Units	8.331	82,0%
		França	4.149	-4,1%
Joieria	↘	Total	6.153	-35,2%
		Estats Units	1.165	-76,8%
		França	3.061	57,0%
Campanes, campanetes i similars de metalls comuns	→	Total	7.238	-0,6%
		França	1.246	-3,0%
Aixetam i similars	↘	Total	12.428	-10,2%

	Alemanya	2.034	-19,9%
	Àustria	1.421	15,1%
	França	2.378	0,9%
	Hongria	1.682	-36,1%
Mobles	Total	5.174	36,8%
	Marroc	1.014	19.906,3%
	Mèxic	1.715	567,3%
	República Dominicana	1.124	-42,1%

- Mercat exterior

Durant el 2002 les exportacions de la nostra principal mercaderia industrial, el *calçat*, restaren als mateixos nivells que l'any anterior, afectades per l'atonía del consum privat en els mercats de destinació. La facturació cresqué en els mercats d'Itàlia (10,3%) i del Regne Unit (+32,0%), cosa que serví per compensar les reduccions registrades en el mercat francès (-19,1%) i japonès (-30,1%). El mercat alemany presentà una evolució estable.

La subcontractació de labors que fa el mateix sector al Marroc minvà, com es reflecteix en el total d'exportacions de *pell preparada* (-27,6%).

L'exportació de *roba i complements de cuir* registrà una evolució positiva (+8,9%). L'encariment de l'euro enfront del dòlar i l'apatia del consum privat en els principals mercats destinataris continuà repercutint en l'evolució de les vendes de *joieria* (-35,2%), mentre que cresqueren les de *bijuteria* (+19,3%). En el primer cas es tracta bàsicament de labors fetes amb perles de la comarca de Manacor, mentre que en cas de la bijuteria l'origen és Menorca.

La facturació exterior de l'aixetam, que inclou la producció feta sota la marca Buades, es reduí un 10,2%.

Per altra banda, continuaren les vendes de mobles lligades bàsicament a equipament d'establiments hotelers de cadenes amb seu a Balears, amb un increment del 36,8%.

4.3. Construcció

Indicadors de la construcció	4t trimestre		Acumulat any		Font		
	Nombre	Variació	Nombre	Variació			
Afiliats a la SS per compte d'altri, mitjana	→	41.840	1,2%	→	43.335	1,9%	TTSS
Facturació elèctrica							
Construcció i obres públiques (MWh)	↗	14.867	27,8%	↗	59.032	23,2%	Gesa-Endesa
Fabricació de ciments, calç i guixos (MWh)	↘	17.512	-7,3%	↘	72.741	-4,4%	Gesa-Endesa
Fabricació de totxos, teules, vidre i porcellana (MWh)	↘	4.412	-8,8%	↗	18.035	6,0%	Gesa-Endesa
Consum de ciment (en tones)	↘	236.666	-4,2%	↘	992.569	-8,5%	Oficemen
Venda de ciment (en tones)	↘	200.810	-12,17	↘	885.523	-8,4%	Oficemen
Projectes visats al Col·legi d'Arquitectes ¹	↘	2.250	-4,5%	↘	8.502	-8,2%	COAB
Habitatges visats al Col·legi d'Arquitectes ¹	↘	1.949	-46,2%	↘	9.890	-28,7%	COAB
Habitatges per projecte al Col·legi d'Arquitectes ¹	↘	0,87	-43,6%	↘	4,65	-22,4%	COAB
Licitació oficial per data de publicació en butlletins (milers d'euros)	↘	154.061	-13,4%	→	409.723	-1,6%	SEOPAN
Hipoteques en finques urbanes sobre habitatges projectats	↗	535	11,5%	→	3.054	1,9%	INE
...en milers d'euros	↗	83.838	50,9%	↗	342.752	17,3%	INE
Hipoteques en finques urbanes sobre solars	↗	85	2,4%	↗	672	6,5%	INE
...en milers d'euros	↘	16.651	-47,8%	↘	116.616	-16,8%	INE
Preu de l'habitatge nou (€/m ²)	↗	1.613,6	10,9%	↗	1.525,9	12,3%	MinFom

Preu de l'habitatge usat (€/m ²)	↗	1.309,9	15%	↗	1.309,9	15%	TINSA
Cost laboral per hora efectiva, €	↗	12,34	9,6%	↗	11,54	11,3%	INE
Cost salarial total per hora efectiva, €	↗	9,06	10,5%	↗	8,23	11,4%	INE
Altres costos laborals per hora efectiva, €	↗	3,28	7,2%	↗	3,31	11,1%	INE
Cost total per assalariat i mes, €	↗	1.767,71	8,9%	↗	1.658,27	7,2%	INE
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	↗	1.076,35	7,1%	↗	1.059,96	6,3%	INE
Hores pactades per assalariat i mes	→	167,2	-0,9%	→	167,6	-0,7%	INE
Hores pagades per assalariat i mes	→	167,2	-1,0%	→	167,6	-0,8%	INE
Hores efectives per assalariat i mes	→	143	-0,8%	↘	144,1	-3,7%	INE

1. Excepte turístics i industrials.

Evolució del sector de la construcció									
Taxes de variació interanual en cicle tendència del PIB a preus constants (en %)									
Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts									
2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV(e)	(e)
7,2	6,9	6,9	6,0	6,8	2,6	2,1	2,3	2,5	2,4
e: estimació									
a: avanç									

L'any acabà amb una lleugera recuperació del sector respecte del trimestre anterior, encara que les taxes de creixement assolides foren marcadament inferiors a les del 2001.

Com a conseqüència de la menor activitat, es registraren taxes de variació negatives pel que fa al consum i la venda de ciment (-4,2% i -12,2%

respectivament) i en el nombre de projectes visats al Col·legi d'Arquitectes (-4,5%). La facturació d'energia elèctrica a productors de material per a la construcció també es reduí, encara que augmentàs la facturació directa al sector.

Tot i que augmentaren sensiblement els costos laborals, el nombre d'assalariats en el sector continuà estable.

Continuà també acusada la pressió de la demanda en el mercat, amb importants augments en el preu mitjà dels habitatges (10,9% interanual), tot i que el preu de l'habitatge s'hagi ja més que duplicat en els darrers cinc anys (204,9%), cosa que representa el major increment entre totes les comunitats autònomes, segons dades de l'Asociación Hipotecaria Española.

Resultat també d'aquesta pressió fou el creixement en el nombre d'hipoteques sobre habitatges projectats (11,5%), com també l'import total (50,9%).

4.4. Serveis

E									
Evolució dels serveis									
Taxes de variació interanual en cicle tendència del PIB a preus constants (en %)									
Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts									
2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV(e)	(e)
3,2	3,1	3,0	2,7	3,0	1,0	0,7	0,5	0,4	0,7
e: estimació.									
a: avanç.									

La feble temporada turística marcà el desenvolupament de la branca dels serveis. Així, mentre el comerç i la banca tingueren una evolució positiva, les activitats

més directament relacionades amb el turisme, com ara el transport i l'hoteleria, reduïren el seu ritme d'activitat. L'any acabà amb un creixement del PIB sectorial del 0,7%, enfront del 3,0% assolit el 2001.

Tot i així augmentà l'ocupació en el sector, amb un increment del 2,3% en el nombre de treballadors afiliats al règim general de la Seguretat Social.

El cost laboral per hora efectiva se situà en el quart trimestre en 13,42 €, un 2,0% més que el mateix període de l'any anterior.

Indicadors del sector de serveis	4t trimestre		Acumulat any		Font		
	Nombre	Variació	Nombre	Variació			
Afiliats a la SS per compte d'altri, mitjana ¹	↗	207.136	2,3%	↗	236.046	2,3%	TTSS
Facturació energia elèctrica (MWh)	↘	473.082	1,2%	→	1.815.749	-0,8%	Gesa-Endesa
Cost laboral total per hora efectiva, €	→	13,42	2,0%	↗	12,00	4,3%	INE

Cost salarial total per hora efectiva, €	→	10,28	1,5%	↗	9,03	3,6%	INE
Altres costos per hora efectiva, €	↗	3,14	3,6%	↗	2,97	6,6%	INE
Cost total per assalariat i mes, €	↗	1.865,12	3,0%	↗	1.709,67	4,2%	INE
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	↗	1.198,03	4,0%	↗	1.154,74	3,1%	INE
Hores pactades per assalariat i mes	→	157,9	-0,9%	→	158,9	-0,4%	INE
Hores pagades per assalariat i mes	→	158,4	-0,9%	→	159,4	-0,4%	INE
Hores efectives per assalariat i mes	→	139	0,9%	→	142,7	-0,2%	INE

1. Sèrie revisada. Inclou règim especial de la llar des de gener de 2001.

4.4.1. Comerç i banca

La facturació del comerç detallista continuà augmentant, encara que a un ritme més moderat que en els trimestres anteriors.

Per altra banda, l'increment en el preu de l'habitatge ha permès gaudir de major riquesa patrimonial i sostenir l'expansió de l'endeutament del sector privat.

Comerç i banca	4t trimestre		Acumulat any		Font		
	Nombre	Variació	Nombre	Variació			
Comerç al detall							
Índex de vendes al detall, base 2001	↗	101	2,3%	↗	104,0	3,5%	INE
Índex d'ocupació, base 2001	→	100,6	1,2%	→	100,7	0,7%	INE
Institucions de crèdit i estalvis							
Crèdits de bancs, caixes i cooperatives d'estalvis (milions d'euros) ^a	↗	17.715,2	13,1%	↗	17.074,6	15,8%	BE
Hipoteques – nombre	→	6.007	2,0%	↗	27.573	11,8%	INE
Hipoteques – import (milions d'euros) ^a	↗	631,1	15,1%	↗	716,6	23,7%	INE
Dipòsits en bancs, caixes i cooperatives de crèdit (milions d'euros) ^a	↗	11.952,1	4,5%	↗	11.816,4	6,8%	BE

a. Per l'acumulat, mitjana de l'any.

Pel que fa a les institucions de crèdit, cal destacar que durant el 2002 continuà la implantació de noves

oficines de caixes d'estalvis, mentre que es reduí el nombre d'oficines bancàries.

Institucions de crèdit i estalvis	Desembre	Variació respecte a	Variació respecte
Font: Banc d'Espanya	Nombre	setembre	al desembre 2001
Oficines de bancs	516	→ 0	↘ -8
Oficines de caixes d'estalvis	537	→ 0	↗ +17
Oficines de cooperatives de crèdit	26	→ +1	↗ +3
Total	1.079	→ +1	↗ +12

4.4.2. Transport

Transport	4t trimestre		Acumulat any		Font		
	Nombre	Variació	Nombre	Variació			
Transport aeri							
Passatgers arribats per via aèria	→	1.767.481	-1,7%	↘	12.340.597	-6,8%	AENA
Transport de mercaderies, tones	→	6.521,7	1,5%	↘	28.760,0	-9,1%	AENA
...amb destinació/origen a Espanya	↗	5.748,8	2,4%	↘	24.677,6	-7,2%	AENA
...amb destinació/origen a l'estranger	↘	771,5	-4,9%	↘	4.080,1	-19,4%	AENA

Vendes de querosè, quilolitres	↘	83.778	-2,3%	↘	500,8	-11,9%	CLH
Transport marítim							
Passatgers línia regular Illes – continent	↗	132.779	4,5%	↗	1.000.189	6,1%	CITTIB
Passatgers creuers turístics	↗	127.843	38,4%	↗	596.282	20,9%	CITTIB
Mercaderies – entrades i sortides, en tones	↘	1.841.774	-23,1	→	10.749.415	0,1%	APB

- Transport aeri

El nombre de passatgers arribats per via aèria restà durant el quart trimestre pràcticament estable, encara que cal recordar que el mateix període de l'any anterior estigué condicionat pels esdeveniments de l'11 de setembre.

Pel que fa al conjunt de l'any l'arribada de passatgers minvà un 6,8% com a conseqüència de la reducció en el nombre de turistes per via aèria, de manera paral·lela al que succeí en el conjunt de la conca mediterrània (vegeu l'apartat 4.4.6. *Comparatiu amb altres destinacions competidores*).

Com a conseqüència d'això, i també a causa de l'evolució de les exportacions de béns transportats per via aèria (cas del calçat, la bijuteria i la joieria), el pes de les mercaderies traficades es reduí un 9,1% durant el 2002.

- Transport marítim

A diferència del transport aeri de persones, el marítim continuà registrant taxes de creixement positives. Cal destacar el fort increment de passatgers arribats amb creuers turístics (+20,9% per al conjunt de l'any).

4.4.3. Turisme. Viatgers

- Via aèria

El nombre total de passatgers arribats mitjançant vols internacionals continuà minvant a taxes semblants a les de trimestres anteriors. Es detectà una lleugera milloria en l'evolució dels mercats britànic i alemany, que contrasta amb l'empitjorament de l'espanyol.

L'any tancà amb un reducció del 7,4% en el nombre de passatgers respecte del 2001. El nombre de passatgers procedents del Regne Unit es mantingué estable mentre que es reduí acusadament el de procedents d'Alemanya (-15,1%), i també el de la majoria d'altres procedències de l'estranger. Per la seva banda, el nombre de turistes espanyols minvà sensiblement (-2,4%).

L'Institut d'Estudis Turístics assenyala que la reducció s'ha palesat sobretot en el segment dels paquets

turístics. El nombre de turistes que ens visitaren amb aquesta modalitat es reduí el 2002 un 16%, i les variacions més significatives van ser les registrades a Alemanya (-19%), Regne Unit (-2%) i Itàlia (+55%).

El nombre de passatgers en trànsit a l'aeroport de Palma, que durant els mesos de novembre a març és utilitzat com a *aeroport de connexió*, fou d'aproximadament 120.000, i destaquen els transbords de passatgers procedents d'Alemanya amb destinació al sud de la península Ibèrica.

- Via marítima

El 2002 el nombre de turistes arribats per via marítima representà el 3,7% del total. Però en el cas dels turistes espanyols aquest percentatge arribà al 24%, tot i la disminució registrada.

Passatgers/turistes arribats a les Illes	4t trimestre			Acumulat any			Font		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total			
→ Total via aèria	↘	1.223.427	-7,0%	97,0%	↘	10.134.003	-7,4%	96,3%	
∃ Vols internacionals – passatgers	↘	1.032.656	-5,1%	81,8%	↘	8.900.434	-8,0%	84,6%	AENA
UK Regne Unit	↗	434.413	2,8%	34,4%	→	3.621.358	-1,2%	34,4%	AENA
D Alemanya	↘	478.060	-9,5%	37,9%	↘	3.275.878	-15,1%	31,1%	AENA
I Itàlia	↘	5.344	-8,2%	0,4%	↗	362.705	12,9%	3,4%	AENA
F França	→	15.592	0,7%	1,2%	↘	250.346	-9,9%	2,4%	AENA
B Bèlgica	↘	77.945	-13,4%	1,6%	↘	122.503	-13,1%	1,3%	AENA
NL Holanda	↘	12.379	-18,5%	1,0%	↘	158.932	-9,8%	1,5%	AENA

CH	Suïssa	↘	15.328	-24,6%	1,2%	↘	165.938	-17,5%	1,6%	AENA
S	Suècia	↘	16.159	-22,3%	1,3%	↘	191.612	-16,7%	1,8%	AENA
X	Altres països	↘	48.498	-4,9%	3,8%	↘	744.279	-6,9%	7,1%	AENA
E	Espanya – turistes	↘	190.771	-16,1%	15,1%	↘	1.233.569	-2,4%	11,7%	CITTIB
	Via marítima – turistes	↘	38.382	-2,3%	3,0%	↘	384.174	-5,7%	3,7%	CITTIB
∃	Estrangers	↗	5.599	11,6%	0,4%	↗	96.658	1,3%	0,9%	CITTIB
E	Espanyols	↘	32.783	-4,3%	2,6%	↘	287.516	-7,8%	2,7%	CITTIB
	Total	↘	1.261.809	-6,9%	100%	↘	10.518.177	-7,3%	100%	

4.4.4. Turisme. Allotjament

- Pernotacions

Continuà el descens en el nombre de pernoctacions en establiments turístics de Balears, i especialment en el cas del turisme internacional.

L'any tancà amb una contracció del 12,1% i un total de 59,4 milions de pernoctacions.

- Viatgers

Pel que fa al turisme internacional, el nombre de viatgers que s'allotjaren en establiments turístics de les Illes representà el 69,6% del total de passatgers arribats per via aèria. En xifres absolutes, la reducció experimentada durant el 2002 en el nombre de passatgers (al voltant de 712.000) fou similar a la registrada en el nombre de viatgers allotjats en establiments turístics (devers 719.000, un 13,4% menys que l'any anterior).

Aquesta disminució no pogué ser compensada pel lleuger increment del nombre de pernoctants espanyols (3,9%), per la qual cosa el total de viatgers minvà un 9,6%.

- Estada mitjana

El 2002 l'estada mitjana dels allotjats fou de 8,1 dies, un 2,8% menys que durant l'any anterior, per la qual cosa continuà la tendència cap a la reducció de l'estada que s'experimenta des del 1985.

Als tradicionals paquets turístics de durades de set i catorze dies, els majoristes de viatges hi estan afegint progressivament paquets amb durada de deu dies, cosa que podrà afectar l'evolució d'aquesta variable.

	Establiments turístics Font: INE	4t trimestre			Acumulat any				
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total		
	Pernoctacions – Total	↘	6.698.303	-20,5%	100%	↘	59.436.266	-12,1%	100%
	Establiment hotelier	↘	5.389.141	-21,0%	80,5%	↘	47.481.999	-11,4%	79,9%
	Apartament turístic	↘	1.273.126	-19,0%	19,0%	↘	11.576.035	-15,6%	19,5%
	Turisme rural	↗	36.036	7,5%	0,5%	↗	245.383	26,1%	0,4%
	Càmping	→	0	0,0%	0,0%	↗	132.849	7,6%	0,2%
	Viatgers – Total	↘	814.497	-16,5%	100%	↘	7.344.891	-9,6%	100%
	Establiment hotelier	↘	690.445	-18,2%	84,8%	↘	6.290.517	-9,6%	85,6%
	Apartament turístic	↘	117.237	-5,1%	14,4%	↘	986.562	-10,6%	13,4%
	Turisme rural	↘	6.815	-3,9%	0,8%	↗	45.926	7,3%	0,7%
	Càmping	→	0	0,0%	0,0%	↗	21.886	13,6%	0,3%
	Estada mitjana (dies)	↘	8,2	-4,9%		↘	8,1	-2,8%	
	Establiment hotelier	↘	7,8	-3,4%		→	7,5	-2,0%	
	Apartament turístic	↘	10,9	-14,7%		↘	11,7	-5,5%	
	Turisme rural	↗	5,3	11,9%		↗	5,3	17,6%	
	Càmping	→	0,0	0,0%		↘	6,1	-5,3%	

Grau d'ocupació, en % Font: INE	gen.	febr.	març	abr.	maig	juny	jul.	ag.	set.	oct.	nov.	des.
Establiment hotelier ¹	39,3	55,2	63,0	51,5	59,1	73,8	82,9	88,3	76,9	55,3	47,1	38,8
Diferència amb any 2001	-9,4	-8,3	-3,7	-11,3	-7,6	-6,2	-6,6	-3,2	-9,3	-4,4%	-6,8%	-0,3%
Apartament turístic ¹	33,4	36,8	39,4	37,1	49,9	65,9	74,2	75,9	64,1	44,5	26,5	23,2
Diferència amb any 2001	8,6	3,4	-7,8	-15,3	-8,9	-7,4	-7,0	-6,7	-9,3	-7,0%	-3,3%	-7,0%
Turisme rural ¹	11,7	25,1	34,4	34,9	42,5	40,6	46,6	62,3	54,8	33,4	15,2	16,0
Diferència amb any 2001	3,7	1,2	0,7	-20,6	-11,3	-16,3	-9,2	-2,8	-4,0	11,0%	-0,2%	1,3%
Càmping ²					16,8	33,0	38,4	62,9	21,4			
Diferència amb any 2001					5,0	8,2	3,0	16,9	2,4			

1. Grau d'ocupació per places.

2. Grau d'ocupació per parcel·les.

☒	Turisme internacional Font: INE	4t trimestre			Acumulat any				
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total		
	Pernoctacions – total	↘	6.031.868	-22,0%	100%	↘	54.002.960	-13,4%	100%
	Establiment hotelier	↘	4.754.062	-23,0%	78,8%	↘	42.469.444	-12,9%	78,6%
	Apartament turístic	↘	1.246.264	-18,3%	20,7%	↘	11.262.245	-15,7%	20,9%
	Turisme rural	↗	31.542	3,2%	0,5%	↗	209.586	26,4%	0,4%
	Càmping	→	0	0,0%	0,0%	↘	61.685	-5,9%	0,1%
	Viatgers – total	↘	658.145	-19,9%	100%	↘	6.197.052	-11,6%	100%
	Establiment hotelier	↘	540.639	-22,4%	82,1%	↘	5.204.525	-11,8%	84,0%
	Apartament turístic	↘	112.810	-5,2%	17,1%	↘	947.150	-11,4%	15,3%
	Turisme rural	↘	4.696	-19,7%	0,7%	↗	36.614	5,4%	0,6%
	Càmping	→	0	0,0%	0,0%	→	8.763	1,9%	0,1%
	Estada mitjana (dies)	↘	9,2	-2,6%		→	8,7	-2,0%	
	Establiment hotelier	→	8,8	-0,8%		→	8,2	-1,2%	
	Apartament turístic	↘	11,0	-13,8%		↘	11,9	-4,9%	
	Turisme rural	↗	6,7	28,5%		↗	5,7	19,9%	
	Càmping	→	0	0,0%		↘	7,0	-7,6%	
E	Turisme nacional Font: INE	4t trimestre			Acumulat any				
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total		
	Pernoctacions – total	↘	666.435	-4,1%	100,0%	↗	5.433.754	3,5%	100,0%
	Establiment hotelier	→	635.078	-1,4%	95,3%	↗	5.012.554	4,0%	92,2%
	Apartament turístic	↘	26.863	-43,6%	4,0%	↘	313.790	-8,8%	5,8%
	Turisme rural	↗	4.494	52,1%	0,7%	↗	36.247	26,3%	0,7%
	Càmping	→	0	0,0%	0,0%	↗	71.163	22,8%	1,3%
	Viatgers – total	↗	156.353	2,2%	100,0%	↗	1.147.838	3,9%	100,0%
	Establiment hotelier	→	149806	1,7%	95,8%	↗	1.085.992	3,3%	94,6%
	Apartament turístic	→	4.427	-0,6%	2,8%	↗	39.411	13,2%	3,4%
	Turisme rural	↗	2.120	70,4%	1,4%	↗	9.312	15,5%	0,8%
	Càmping	→	0	0,0%	0,0%	↗	13.123	23,1%	1,1%
	Estada mitjana (dies)	↘	4,3	-6,1%		→	4,7	-0,4%	
	Establiment hotelier	↘	4,2	-3,0%		→	4,6	0,7%	
	Apartament turístic	↘	6,1	-43,2%		↘	8,0	-19,4%	
	Turisme rural	↘	2,1	-10,7%		↗	3,9	9,4%	
	Càmping	→	0	0,0%		→	5,4	-0,2%	

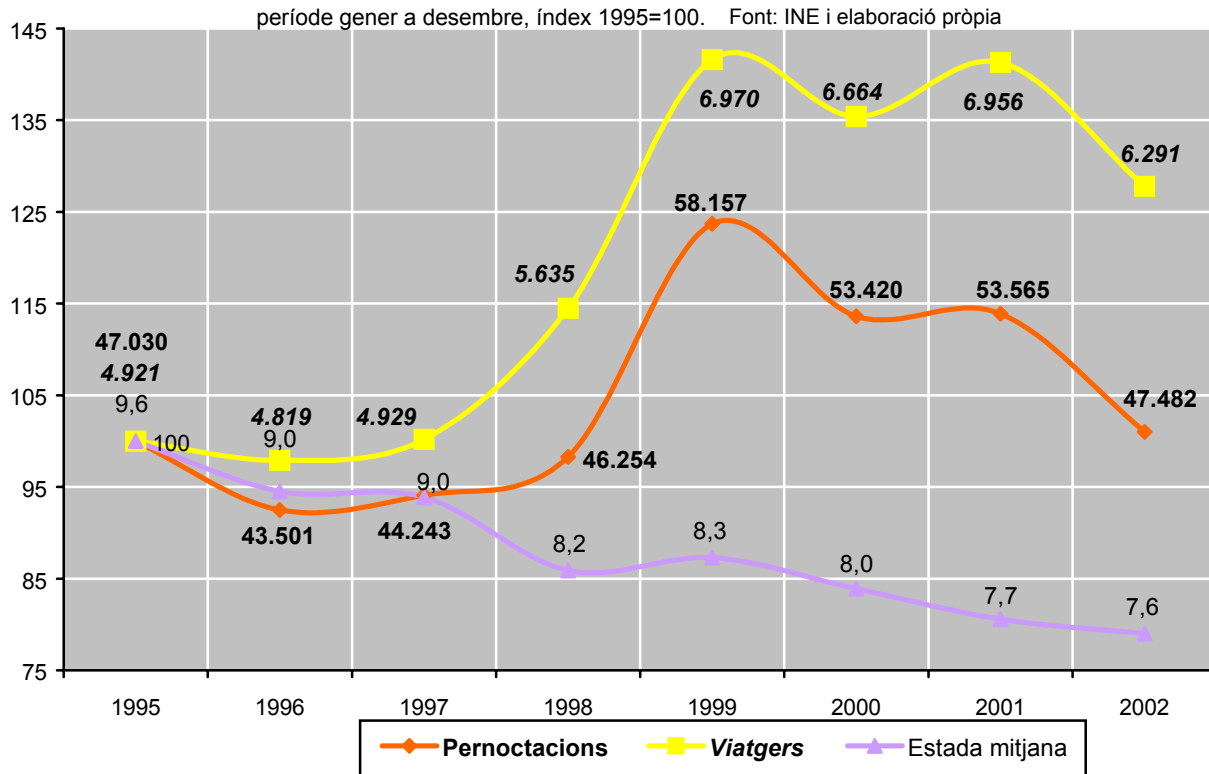
- Ocupació

Com a resultat del menor nombre de pernoctacions, el darrer trimestre registrà menor taxa d'ocupació que el mateix període de l'any 2001.

- Anàlisi gràfica

En el gràfic següent es mostra l'evolució dels establiments hotelers en els darrers set anys.

Continuà l'escurçament progressiu de l'estada, que es registra des de l'any 1985. Així, encara que el nombre de viatgers allotjats en establiments hotelers hagi estat l'any 2002 un 27,8% superior al registrat el 1995, el total d'estades se situà al mateix nivell que aleshores.

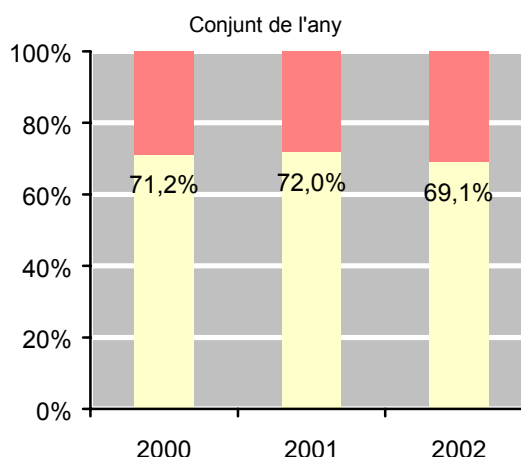
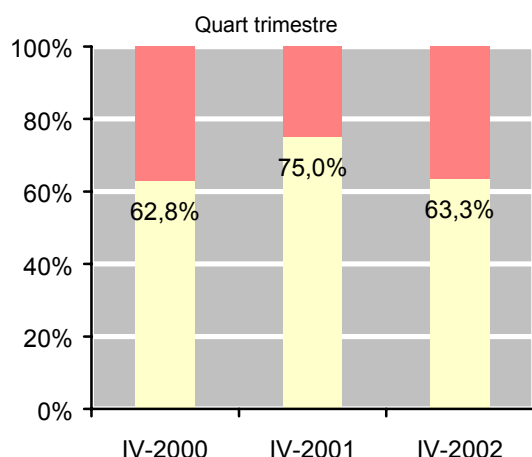

Com ja s'assenyalà al butlletí anterior, l'augment de la importància de les Balears com a segona residència, i la major facilitat per comercialitzar l'oferta informal d'allotjament gràcies a l'abaratiment dels vols, fa que part dels arribats amb vols internacionals no s'allotgin

en establiments turístics. El 2002 el 16% dels passatgers arribats amb vols internacionals ho feren en companyies de baix cost, amb especial incidència en els vols amb origen al Regne Unit, segons l'Institut d'Estudis Turístics.

Percentatge dels de residents fora d'Espanya allotjats en hotels i apartaments sobre el nombre total de passatgers arribats amb vols internacionals

Font: AENA, INE i elaboració pròpia.

En el gràfic anterior es representa la proporció dels viatgers internacionals allotjats en establiments hotelers i apartaments sobre el total d'arribats amb vols internacionals.

L'Institut d'Estudis Turístics situa en el 29,3% el percentatge de turistes que utilitzaren un allotjament no hoteler durant el 2002, i en un 32,5% el de turistes que no varen fer ús d'un paquet turístic. El mateix Institut

situa l'augment de turistes allotjats en oferta extrahotelera en el 7,4%, amb una estada mitjana al voltant dels quinze dies.

La mateixa institució assenyala que el 18% dels turistes que ens visitaren reservaren per Internet qualsevol servei relacionat amb el seu viatge, i un 15% utilitzaren el mateix mitjà per fer el pagament.

4.4.5. Turisme. Preus

A la taula següent es compara l'evolució dels preus a diferents destinacions turístiques i el diferencial amb els principals països d'origen dels visitants, tenint en compte les variacions en els tipus de canvi.

Cal dir que aquesta taula es confecciona només amb caràcter indicatiu, ja que no és possible trobar índexs suficientment homogenis; cada país elabora els seus indicadors segons la seva pròpia metodologia.

- Preus hotelers

El desembre l'índex de preus hotelers a Balears registrà un increment acumulat del 18,3% respecte del mateix mes del 1999, primer any de la unió monetària europea. Això representà un augment del 13,9% per sobre de l'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) d'Alemanya i del 11,8% en el cas del conjunt de la zona euro. Pel que fa al Regne Unit, i després d'afegir al diferencial de preus l'evolució en el tipus de canvi, l'increment fou del 19,1%. Aquests augments

foren superiors a la majoria de la resta de destinacions.

El darrer any l'increment dels preus hotelers a Balears ha estat del 3,7%, cosa que suposà un increment superior al de l'IHPC dels principals emissors de turisme. Destacà l'abaratiment de Turquia.

- Preus d'hotels, cafès i restaurants

La nostra comunitat continua sent la destinació turística entre les analitzades en què més han augmentat els preus des del primer any de l'euro (1999).

Pel que fa a la taxa interanual de variació, el 6,2% assolit significà un pèrdua de competitivitat en preus del 5,1% en el mercat alemany, del 3,9% en el conjunt de la zona euro i del 9,4% al Regne Unit. En aquest darrer cas destacà l'enfortiment de la cotització de l'euro enfront de la lliura esterlina. La resta de destinacions competidores analitzades tingueren un comportament similar, a excepció de Xipre i Turquia.

	Variació en els preus hotelers – desembre 2002							
	Diferencial amb la taxa d'inflació dels països emissors de turisme				Diferencial amb la taxa d'inflació dels països emissors de turisme			
	Respecte a des.-1999 ¹	Alemanya	Zona euro	Regne Unit ¹	Respecte a des.-2001 ¹	Alemanya	Zona euro	Regne Unit ¹
Illes Balears	18,9%	13,9%	11,8%	19,1%	3,7%	2,6%	1,4%	6,9%
Canàries	3,1%	-1,9%	-4,0%	3,3%	1,9%	0,8%	-0,4%	5,1%
Andalusia	25,3%	20,3%	18,2%	25,5%	6,3%	5,2%	4,0%	9,5%
Comunitat Valenciana	10,8%	5,8%	3,7%	11,0%	5,3%	4,2%	3,0%	8,5%
Portugal ²	14,8%	9,8%	7,7%	15,0%	4,5%	3,4%	2,2%	7,7%
Turquia ³	n. d.				-1,7%	-2,8%	-4,0%	1,5%
	Variació en els preus d'hotels, cafès i restaurants – desembre 2002							
Illes Balears	17,4%	12,4%	10,3%	17,6%	6,2%	5,1%	3,9%	9,4%

Canàries	14,0%	9,0%	6,9%	14,2%	5,1%	4,4%	2,8%	8,3%
Andalusia	17,0%	12,0%	9,9%	17,2%	6,2%	5,1%	3,9%	9,2%
Comunitat Valenciana	16,4%	11,4%	9,3%	16,6%	5,9%	4,8%	3,6%	9,1%
Portugal	14,3%	9,3%	6,9%	14,5%	6,6%	5,5%	4,3%	9,8%
Itàlia	11,7%	6,7%	4,6%	11,9%	4,9%	3,8%	2,6%	8,1%
Grècia	9,4%	4,4%	2,3%	10,5%	6,5%	5,4%	4,2%	9,7%
Xipre ⁴	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	4,0%	2,9%	1,7%	7,2%
Turquia ⁵	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	0,2%	-0,9%	-2,1%	3,4%

Variació en els preus hotelers segons l'índex de preus hotelers.

Variació en els preus d'hotels, cafès i restaurants. Per a les comunitats autònomes espanyoles, índex de preus de consum. Per als països de la Unió Europea, índex harmonitzat de preus de consum.

n. d. No disponible.

1. En el cas de països de fora de la zona euro, i de Grècia per al període 1999-2000, ajustat a l'evolució del tipus de canvi de l'euro amb la moneda local.

2. IPC de Portugal per a serveis d'allotjament. Mes de novembre.

3. Índex de preus per a assentaments urbans, epígraf hotels.

4. Índex de preus de consum, epígraf hotels i restaurants.

5. Índex de preus per a assentaments urbans, epígraf hotels, cafès i restaurants.

Font: INE, Eurostat i serveis estadístics nacionals de Portugal, Xipre i Turquia.

4.4.6. Turisme. Comparatiu amb altres destinacions competidores

L'any tancà amb un descens del 8,3% en el nombre de turistes a Balears, una reducció més acusada que destinacions més directament competidores, com Canàries (-3,5%) i Malta (-3,9%), i inferior al registrat a Xipre (-10,3%).

En totes les destinacions examinades el segon semestre mostrà un millor comportament que el primer,

encara que cal recordar que aquest segon semestre s'està comparant amb el període en què tingueren lloc els atemptats de l'11 de setembre de l'any 2001.

Pel que fa al comportament per nacionalitats, el turisme alemany registrà un descens generalitzat, mentre que el britànic tingué un comportament semblant al de l'any 2001.

Nombre de passatgers/turistes arribats amb procedència de l'estranger										
Variació respecte al 2001 de l'acumulat des del mes de gener fins al mes de...										
	abril	maig	juny	juliol	agost	set.	oct.	nov.	des.	Font
Balears ¹	-15,5%	-10,9%	-9,2%	-9,4%	-7,6%	-8,5%	-8,4%	-8,4%	-8,3%	CITTIB
Canàries ¹	-4,0%	-4,4%	-4,7%	n. d.	-4,6%	n. d.	n. d.	n. d.	-3,5%	ISTAC
Espanya (via aèria)	-5,4%	-4,5%	-4,1%	-4,2%	-3,2%	-3,2%	-1,8%	-1,3%	-1,1%	Frontur
Turquia ³	-1,4%	9,6%	4,6%	n. d.	10,1%	13,1%	16,2%	17,1%	18,0%	IETurquia
Xipre ¹	-14,8%	-14,5%	-13,1%	-12,9%	-14,0%	-13,0%	-11,3%	-10,7%	-10,3%	IEXipre
Malta ¹	-9,1%	-8,7%	n. d.	-8,1%	-6,7%	n. d.	-5,1%	-4,6%	-3,9%	IEMalta
Algarve ⁴	-8,9%	-7,7%	-8,2%	-8,4%	-5,0%	-4,0%	-3,5%	-2,6%	n. d.	INEPortugal
Madeira ⁴	3,7%	0,8%	1,0%	-0,3%	0,1%	-0,1%	0,3%	0,2%	n. d.	INEPortugal
Tunísia ¹	-14,6%	-13,8%	-13,9%	-13,7%	-11,7%	-11,1%	-9,0%	-8,3%	-6,0%	IETunísia
Marroc ¹	-14,7%	-10,6%	n. d.	n. d.	n. d.	-8,5%	n. d.	n. d.	n. d.	IEMarroc

1. Turistes per via aèria.

2. Turistes, totes les vies.

3. Visitants estrangers per via aèria.

4. Nombre de pernотacions en establiments turístics.

n. d. No disponible.

Nombre de turistes arribats amb procedència d'Alemanya										
Variació respecte al 2001 de l'acumulat des del mes de gener fins al mes de...										
	abril	Maig	juny	juliol	agost	set.	oct.	nov.	des.	Font
Balears ¹	-21,0%	-16,5%	-16,4%	-16,9%	-15,3%	-15,9%	-16,2%	-16,3%	-16,0%	CITTIB
Canàries ¹	-8,7%	-9,3%	-9,4%	n. d.	-9,0%	n. d.	n. d.	n. d.	-7,4%	ISTAC
Espanya (total) ²	-10,8%	-9,6%	-10,3%	-9,1%	10,1%	-12,4%	-6,9%	-6,5%	-6,2%	Frontur
Xipre ¹	-18,5%	-20,2%	-24,4%	-26,0%	-25,9%	-23,8%	-20,3%	-19,7%	-18,9%	IEXipre
Malta ¹	-20,4%	-17,9%	n. d.	-18,2%	-17,8%	-13,9%	-11,5%	-11,5%	-11,7%	IEMalta
Portugal ²	-9,6%	-10,3%	-11,4%	-13,7%	-13,0%	-12,3%	-11,5%	-11,6%	-11,2%	INEPortugal
Tunísia	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	-34,3%	IETunísia

Nombre de turistes arribats amb procedència del Regne Unit

Variació respecte al 2001 de l'acumulat des del mes de gener fins al mes de...

	abril	maig	juny	juliol	agost	set.	oct.	nov.	dec.	Font
Balears ¹	2,2%	-1,7%	-2,0%	-2,4%	-1,0%	-1,8%	-1,6%	-1,3%	-1,2%	CITTIB
Canàries ¹	1,8%	0,6%	n. d.	n. d.	-1,0%	n. d.	n. d.	n. d.	0,4%	ISTAC
Espanya (total) ²	2,5%	1,2%	0,9%	0,8%	6,4%	2,4%	2,9%	3,5%	3,9%	Frontur
Xipre ¹	-9,8%	-14,1%	-11,4%	-11,1%	-12,8%	-12,5%	-11,1%	-10,6%	-10,0%	IEXipre
Malta ¹	-5,1%	-9,1%	n. d.	-6,4%	-5,2%	-4,7%	-2,9%	-2,5%	-1,7%	IEMalta
Portugal ²	-4,6%	-5,8%	-7,2%	-6,9%	-4,8%	-3,3%	-2,2%	-1,7%	-1,7%	INEPortugal
Tunísia	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.	-18,1%	IETunísia

1. Turistes arribats per via aèria.

2. Turistes arribats, totes les vies.

4.5. Consum i inversió

4.5.1. Consum

Evolució i perspectives del consum

Taxes de variació interanual
a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

	2001	2002 Estimació
Consum privat dels residents	1,3	0,5

L'augment de l'ocupació i dels salaris, com també l'increment del valor del patrimoni de les famílies arran dels augments dels preus dels immobles, impulsà la despesa privada (4,4%) i l'índex de vendes al detall

(2,3%). També cresqué el nombre de llars sense dificultat per arribar a final de mes (11,0%).

Però el clima d'incertesa provocà que els consumidors fossin més refractaris a fer despeses importants, com ho demostrà la reducció en l'índex de confiança dels consumidors (-11,6) i la matriculació de turismes (-13,7%). En aquest darrer indicador cal recordar l'important increment que es registrà el 2001 com a resultat, entre altres factors, de l'afloreament de doblers negres abans de l'entrada en circulació de l'euro.

Indicadors de consum	4t trimestre		Acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Despesa privada per persona, €	↗ 2.081,78	4,4%	↗ 2.016,63	10,5%	INE
Despesa en alimentació, begudes i tabac, €	↗ 372,45	22,0%	↗ 361,69	16,7%	INE
Resta de la despesa, €	→ 1.709,33	1,3%	↗ 1.654,94	9,3%	INE
Confiança dels consumidors ¹	↘ 38,2	-11,6			INE
Llars sense dificultat per arribar a final de mes ²	↗ 47,4%	11,0%			INE
Índex de vendes al detall	↗ 100,7	2,3%	↗ 103,5	3,5%	INE
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	↗ 383.932	9,5%	↗ 1.589.261	11,2%	Gesa-Endesa
Vendes de benzina (milers de litres)	↘ 86.293	-5,7%	↘ 378.203	-5,6%	CLH
Matriculació de turismes	↘ 9.346	-13,7%	↘ 55.319	-15,4%	DGT

1. Enquesta contínua de pressuposts familiars: percentatge de les llars que consideren que el moment actual és adient per dur a terme compres importants, excloses compres d'habitatge, més llars que consideren que el moment actual no és ni adient ni dolent.

2. Enquesta contínua de pressuposts familiars: percentatge de les llars que no tenen dificultats per arribar a final de mes d'acord amb els seus ingressos nets mensuals.

4.5.2. Inversió

Indicadors d'inversió	4t trimestre		Acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Variació en el capital de les societats mercantils (milers d'euros) ¹	↗ 145.406	5,4%	↗ 908.409	38,5%	

Capital de noves societats mercantils (milers d'euros)	↘	44.561	-19,4%	↘	171.637	-25,1%	INE
Creació neta de societats mercantils ²	↗	638	20,8%	↗	2.935	1,0%	INE
Empreses en règim general SS ³		34.307	2,4%		33.143	2,1%	MTAS
Matriculació de camions	↗	1.668	9,8%	↘	6.420	-9,9%	DGT
Noves hipoteques (milers d'euros)							
Sobre finques urbanes i rústiques	↗	631.080	15,1%	↗	2.866.516	23,7%	INE
Sobre habitatges construïts	↗	418.319	21,5%	↗	1.830.821	35,0%	INE
Sobre projectes d'habitatge	↗	83.838	50,9%	↗	342.752	17,3%	INE
Sobre solars urbans	↘	16.651	-47,8%	↘	116.616	-16,7%	INE
Nombre de noves hipoteques sobre habitatges construïts	↘	4.287	-2,3%	↗	19.310	13,6%	INE

1. Capital de noves societats, més ampliacions de capital, menys reduccions de capital.
2. Noves societats menys societats dissoltes.
3. Amb centre de treball a Balears. Inclou règim especial del carbó.

Evolució i perspectives de la inversió

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

	2001	2002 Previsió
Formació bruta de capital fix	5,2	-2,5

La incertesa sobre l'evolució de la conjuntura s'està allargant més del que es preveia, la qual cosa ha significat una major precaució per part dels inversors. Durant el 2002 el capital total de les societats de nova creació es reduí un 25,1% respecte del 2001.

Deixant de banda les societats dissoltes, l'augment en el capital de les societats fou durant el 2002 un 38,5% superior al registrat l'any anterior. Cal destacar, pel que fa al quart trimestre, que es creen noves societats mercantils, però amb menor capital subscrit.

En el conjunt de l'any 2002 es creà aproximadament el mateix nombre de societats que durant el 2001.

La reducció continuada del tipus d'interès hipotecari durant el quart trimestre i l'augment del preu d'adquisició d'habitatge feren que l'import constituït de noves hipoteques augmentàs.

4.5.3. Crèdit i estalvi

L'increment de preus en el sector immobiliari i la reducció en els tipus d'interès, entre altres motius, fomentaren l'augment de l'import dels crèdits.

Paral·lelament, cal destacar l'augment dels dipòsits en institucions de crèdit i estalvis. Aquest augment vengué propiciat, fonamentalment, per una menor confiança del consumidor i un augment en el percentatge de les llars que pogueren estalviar.

Crèdit i estalvi	4t trimestre		Acumulat any		Font		
	Nombre	Variació	Nombre	Variació			
Crèdits de bancs, caixes i cooperatives d'estalvis (milions d'euros) – Per acumulat, mitjana de l'any	↗	17.715	13,1%	↗	17.075	15,7%	BE
Dipòsits en bancs, caixes i cooperatives de crèdit (milions d'euros) – Per acumulat, mitjana de l'any	↗	11.952	4,5%	↗	11.816	6,8%	BE
Percentatge de les llars que poden estalviar ¹	↗	42,3%	6,8%				INE

1. Enquesta de pressuposts familiars: percentatge de les llars que poden estalviar d'acord amb el seu nivell d'ingressos i de despeses.

4.6. Preus

L'any tancà amb una taxa interanual de l'IPC del 4,5%, set dècimes més que el registrat al setembre. Seguint la línia habitual, exceptuant el trimestre anterior, la taxa

interanual de l'índex de la inflació subjacent –índex general sense aliments no elaborats ni productes energètics– fou major que la de l'índex general.

Inflació: taxa de variació interanual dels índexs de preus de consum, en percentatge

Font: INE

	Desembre	Diferencial amb el conjunt d'Espanya ¹	Diferencial amb el conjunt de la Unió Europea ²	Aportació de cada grup a l'IPC
Índex general	4,5	0,5	2,2	
Aliments i begudes no alcohòliques	5,2	0,6	3,7	1,0
Begudes alcohòliques i tabac	3,8	-0,8	-0,5	0,1
Vestit i calçat	8,0	2,7	6,3	0,7
Habitatge	3,4	0,5	1,6	0,4
Parament de la llar	2,3	-0,1	0,8	0,1
Medicina	3,3	0,7	0,3	0,1
Comunicacions	-5,0	0,1	-4,0	-0,1
Oci i cultura	1,9	0,1	1,0	0,1
Ensenyament	3,6	-1,1	-0,4	0,1
Hotels, cafès i restaurants	6,2	0,4	1,6	0,7
Altres	4,5	0,6	1,6	0,4
Índex general sense aliments no elaborats ni productes energètics	7,0	0,7		

1. Índex de preus de consum (IPC).

2. Índex harmonitzat de preus de consum (IHPC).

La taxa de l'índex d'inflació balear superà tant l'índex espanyol com l'europeu –amb diferencials del 0,5% i del 2,2% respectivament–, fet que minvà la competitivitat en preu de les Balears.

Respecte als grups que més inflació tingueren, cal destacar:

- ✓ Aliments i begudes no alcohòliques

L'increment de l'índex general de preus d'aquest grup fou d'un 5,2%, principalment a causa de l'arrodoniment dels preus amb l'entrada en circulació de l'euro, i les diferents crisis de consum per zoopaties del ramat.

Els subgrups que més influïren en l'IPC dels aliments i begudes no alcohòliques foren els de *llegums i hortalisses fresques*, la *fruita fresca* i la *carne de boví*.

Aportà un punt a la taxa interanual de l'IPC.

- ✓ Vestit i calçat

L'augment interanual dels preus fou d'un 8,0% i afegí un 0,7% a l'índex general.

- ✓ Hotels, cafès i restaurants

La taxa interanual d'aquest grup assolí el 6,2%, similar a la que es registrà al setembre, i aportà set dècimes a la taxa general.

El comportament d'aquest grup ha estat analitzat a l'apartat 4.4.5. *Turisme. Preus*.

IPC Balears¹, desembre 2002, en percentatge – subgrups i rúbriques amb major incidència

	Aportació a l'IPC ²	Taxa interanual Desembre
Aliments i begudes no alcohòliques	1,0	5,2
Aliments	1,0	5,3
Pa	0,06	4,2
Carn de boví	0,09	10,1
Altres carns no boví, oví, porcí o d'aus	0,06	3,3
Crustacis, mol·luscs i preparats de peix	0,07	5,4
Productes làctics	0,12	7,4
Fruita fresca	0,14	10,3
Llegums i hortalisses fresques	0,20	22,5
Begudes alcohòliques i tabac	0,1	3,8
Tabac	0,12	5,5
Vestit i calçat	0,7	8,0
Vestit	0,6	8,7
Roba d'home	0,15	6,3
Roba de dona	0,34	9,9
Roba de nin i de nadó	0,13	11,7
Calçat i les seves reparacions	0,1	5,0
Calçat de dona	0,08	9,6
Habitatge	0,4	3,4
Lloguer d'habitatge	0,16	6,1

Conservació de l'habitatge	0,16	4,5
Parament de la llar	0,1	2,3
Serveis per a la llar	0,11	7,7
Medicina	0,1	3,3
Serveis mèdics i similars	0,16	6,0
Transport	0,9	5,1
Vehicles	0,93	5,1
Comunicacions	-0,1	-5,0
Oci i cultura	0,1	1,9
Ensenyament	0,1	3,6
Hotels, cafès i restaurants	0,7	6,2
Restaurants, bars i cafeteries	0,6	6,2
Altres	0,4	4,5
Articles d'ús personal	0,1	4,0

Per als subgrups i les rúbriques, només assenyalats quan l'aportació és superior al 0,1%, tant positiva com negativa.

4.7. Mercat de treball

L'any 2002 acabà amb un creixement mitjà de la població activa del 2,3%. El nombre mitjà de treballadors actius augmentà en 9.494 persones, de les quals 6.277 foren ocupats i 3.217 aturats registrats.

Proporcionalment, el nombre d'aturats cresqué així de forma més accelerada que el d'ocupats, encara que aquest fos el doble.

Analitzant la taxa d'atur per grups d'edat, són els joves menors de 24 anys els que més dificultats tenen per incorporar-se al mercat laboral.

Respecte als contractes, destacà el decreixement en els de temps indefinit formalitzats durant el quart trimestre. Aquesta variació vengué acompanyada d'un important decreixement en el nombre de contractes a temps complet i un augment en els contractes a temps parcial.

Per altra banda, els contractes amb durada determinada minvaren.

Mercat de treball	4t trimestre		Acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Població activa (mitjana) ¹	↗	391.277 2,5%	↗	416.506 2,3%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana) ²	→	358.487 1,5%	→	390.589 1,6%	TTSS
Règim general de la Seguretat Social	→	270.757 1,7%	→	302.142 1,9%	TTSS
Règim d'autònoms de la Seguretat Social	→	75.501 0,7%	→	76.234 0,7%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗	32.790 13,7%	↗	25.917 14,2%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)	→	8,4% 0,8%	→	6,2% 0,6%	TTSS-SOIB
Estimacions taxa d'atur registrat per grups d'edat (mitjana) ³					
De 16 a 19 anys	↘	16,9% -2,9%	→	13,0% 1,9%	TTSS-SOIB
De 20 a 24 anys	→	11,7% 1,3%	→	8,0% 0,7%	TTSS-SOIB
De 25 a 54 anys	→	7,6% 0,8%	→	5,6% 0,6%	TTSS-SOIB
De 55 i més anys	→	8,4% 0,4%	→	7,5% 0,7%	TTSS-SOIB
Beneficiaris de prestacions per atur (mitjana)	↘	34.700 -3,1%	↗	28.000 9,8%	MTAS
Previsió de l'empresari sobre variació d'efectius laborals ⁴					
...per al següent trimestre		n. d.			MTAS
...per al mateix trimestre de l'any següent		n. d.			MTAS
Jornada mitjana efectiva per treballador i trimestre, hores ⁴					
...a temps complet		n. d.		n. d.	MTAS
...a temps parcial		n. d.		n. d.	MTAS
Contractes per temps indefinit	↘	8.558 -6,1%	↘	35.301 -6,1%	SOIB
...a temps complet	↘	5.538 -23,3%	↘	20.673 -17,3%	SOIB
...a temps parcial	↗	3.020 59,8%	↗	14.628 16,3%	SOIB

Contractes amb durada determinada	↘	75.168	-12,1%	↘	311.182	-9,4%	SOIB
...a temps complet	↘	58.807	-13,4%	↘	252.264	-11,6%	SOIB
...a temps parcial	↘	16.361	-6,9%	→	58.918	1,1%	SOIB
Contractes formatius	↗	920	25,3%	↗	3.261	15,1%	SOIB

1. Suma dels dos epígrafs següents.
2. Afiliats als règims general, d'autònoms, especial agrari i de la llar de la Seguretat Social i al règims especials de la mar. No inclou afiliats a MUFACE, ISFAS ni règims especials menors de la Seguretat Social.
3. Projectió de la població activa per grups d'edat segons EPA.
4. Segons l'Enquesta de conjuntura laboral del Ministeri de Treball i Afers Socials. Per efectiu laboral s'entén el nombre de llocs de feina ocupats per treballadors per compte d'altri el darrer dia del trimestre. Inclou treballadors a temps complet i a temps parcial.

4.8. Costos laborals

El nombre d'hores efectives per assalariat i mes restà estable, mentre que augmentaren els costos per assalariat i mes. Com a resultat, el cost laboral per hora

efectiva de treball cresqué un 3,7% en el quart trimestre, i restà en els 13,30 €.

Cost i jornada laboral	4t trimestre		Acumulat any			
	Nombre	Variació	Nombre	Variació		
Font: INE						
Cost laboral per hora efectiva, €	↗	13,30	3,7%	↗	11,97	5,6%
Cost salarial total per hora, €	↗	10,09	3,2%	↗	8,92	4,9%
Altres costos per hora, €	↗	3,21	5,2%	↗	3,05	7,6%
Cost total per assalariat i mes, €	↗	1.858,80	4,2%	↗	1.711,28	4,8%
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	↗	1.180,55	4,5%	↗	1.144,49	3,6%
Hores pactades per assalariat i mes	→	160,0	-0,9%	→	160,9	-0,4%
Hores pagades per assalariat i mes	→	160,4	-0,9%	→	161,3	-0,5%
Hores efectives per assalariat i mes	→	139,8	0,5%	→	143,1	-0,8%

Evolució de Mallorca

Taxes de variació interanual en cicle tendència del PIB

a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

2001 per trimestres				2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV	I	II	III	IV(e)	(e)
3,6	3,5	3,0	2,8	3,2	1,0	0,7	0,5	0,4

e: estimació.

a: avanç.

En el quart trimestre continuà la desacceleració. Es registrà una taxa de creixement interanual del PIB del 0,4%.

L'alentiment de l'activitat es reflectí en la facturació elèctrica per a usos no domèstics i les vendes de gasoli A, que mostraren una evolució estable.

En la construcció, es continuà la reducció en els nombres de projectes i d'habitatges visats al Col·legi d'Arquitectes.

Pel que fa a la reducció en el total de vehicles matriculats (-13,6% per al conjunt del 2002), cal esmentar tres causes principals: una feble temporada turística que reduí el nombre de nous vehicles de lloguer; una major cautela per part de consumidors i empreses davant del clima d'incertesa, i la xifra rècord que es registrà el 2001, arran de l'ús que es donà als doblers negres abans de l'entrada en circulació l'euro.

Mallorca		4t trimestre		Acumulat any		Font
Indicadors d'activitat		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Facturació elèctrica, usos no domèstics (MWh)	→ 559.287	0,7%	→ 2.182.998	-0,4%	Gesa-Endesa
	Venda de gasoli A (milers de litres)	→ 66.984	1,6%	↗ 291.378	2,6%	CLH
	Venda de gasoli B (milers de litres)	↗ 15.744	9,2%	↗ 60.657	7,5%	CLH
	Col·legi d'Arquitectes: projectes visats ¹	↘ 1.746	-5,4%	↘ 6.571	-10,7%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges visats ¹	↘ 1.198	-57,5%	↘ 7.103	-31,5%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges per projecte ¹	↘ 0,69	-55,1%	↘ 4,30	-23,7%	COAB
Indicadors de consum						
	Facturació elèctrica, usos domèstics (MWh)	↗ 294.452	10,2%	↗ 1.226.116	11,3%	Gesa-Endesa
	Consum de benzina (milers de litres)	↘ 68.813	-6,0%	↘ 290.950	-6,6%	CLH
	Vehicles matriculats	↘ 9.180	-13,5%	↘ 53.065	-13,6%	DP Trànsit

1. Excepte turístics i industrials.

Durant el quart trimestre de l'any, el nombre total de passatgers arribats per via aèria a Mallorca restà

estable. L'any tancà amb una reducció del 7,2%, causada per una dèbil temporada turística.

Mallorca		4t trimestre		Acumulat any		Font
Transport aeri		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Passatgers arribats a l'aeroport	→ 1.383.468	-1,6%	↘ 8.922.016	-7,2%	AENA
	Transport de mercaderies, quilograms	→ 4.733.111	1,8%	↘ 20.378.184	-11,1%	AENA
	Vendes de querosè, quilolitres	→ 74.458	-1,0%	↘ 418.544	-10,7%	CLH

El quart trimestre registrà una reducció del 6,1% en el nombre de passatgers estrangers arribats per via aèria. Destaca l'augment en el nombre de passatgers amb procedència del Regne Unit (7,4%) i la reducció en el nombre de passatgers amb procedència d'Alemanya (-9,0%).

El total de turistes espanyols arribats per via aèria també minvà un 15,8%.

El total de passatgers arribats per via marítima als ports de Palma i Alcúdia en línia regular davallà un 9,1%, incloent-hi el tràfic interinsular.

En resum, el nombre total de passatgers arribats a Mallorca per via aèria i marítima, excloent els arribats d'altres aeroports espanyols per motius no turístics,

durant el quart trimestre fou de 1.003.746 persones, xifra que suposa una disminució del -7,5% respecte del mateix període de l'any anterior.

Passatgers/turistes arribats a Mallorca	4t trimestre			Acumulat any			Font		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total			
 Total via aèria	↘	1.000.398	-6,1%	99,7%	↘	7.449.291	-7,9%	97,4%	
☐ Vols internacionals – passatgers	↘	847.458	-6,1%	84,4%	↘	6.558.216	-8,5%	85,7%	AENA
UK Regne Unit	↗	311.620	7,4%	31,0%	→	2.312.788	1,1%	30,2%	AENA
D Alemanya	↘	428.116	-9,0%	42,7%	↘	2.780.739	-14,8%	36,4%	AENA
I Itàlia	↘	3.695	-2,1%	0,4%	↗	114.703	9,5%	1,5%	AENA
F França	↗	13.517	9,8%	1,3%	↘	188.012	-7,7%	2,5%	AENA
B Bèlgica	↘	5.487	-24,7%	0,5%	↘	92.529	-13,6%	1,2%	AENA
NL Holanda	↘	10.810	-14,5%	1,1%	↘	125.826	-5,4%	1,6%	AENA
CH Suïssa	↘	13.053	-28,1%	1,3%	↘	134.030	-20,0%	1,8%	AENA
S Suècia	↘	14.999	-25,2%	1,5%	↘	178.753	-17,9%	2,3%	AENA
X Altres estrangers	↘	46.161	-5,8%	4,6%	↘	630.836	-7,5%	8,2%	AENA
E Espanya – turistes	↘	152.940	-15,8%	15,2%	↘	891.075	-2,8%	11,6%	CITTIB
 Via marítima – turistes	↘	3.348	-9,1%	0,3%	↗	200.477	5,8%	2,6%	CITTIB
☐ Estrangers	↘	1.320	-7,8%	0,1%	↘	22.525	-12,5%	0,3%	CITTIB
E Espanyols	↘	2.028	-9,9%	0,2%	↗	177.952	8,7%	2,3%	CITTIB
 Total	↘	1.003.746	-6,1%	100%	↘	7.649.768	-7,5%	100%	

Mallorca – Establiments hotelers		4t trimestre			Acumulat any			
Font: INE		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total	
 Total pernoctacions	↘	4.281.426	-23,1%	100,0%	↘	36.081.811	-12,6%	100,0%
☐ Turisme internacional	↘	3.764.339	-25,6%	87,9%	↘	32.602.393	-14,1%	90,4%
E Turisme nacional	→	519.087	1,2%	12,1%	↗	3.479.418	4,4%	9,6%
 Total viatgers	↘	558.451	-20,6%	100,0%	↘	4.847.529	-8,7%	100,0%
☐ Turisme internacional	↘	442.519	-25,0%	79,2%	↘	4.091.160	-11,2%	84,4%
E Turisme nacional	↗	115.932	2,2%	20,7%	↗	756.369	7,6%	15,6%
 Estada mitjana (dies)	↘	7,7	-3,1%		↘	6,7	-5,9%	
☐ Turisme internacional	→	8,5	-0,7%		↘	8,0	-3,3%	
E Turisme nacional	→	4,5	-1,0%		↘	4,6	-3,0%	

Pel que fa al conjunt de l'any arribà un 8,5% menys de passatgers amb vols internacionals per via aèria. Destacà l'estabilitat (augment de l'1,1%) en el nombre de passatgers arribats del Regne Unit i la disminució en el d'arribats d'Alemanya (-14,8%). El nombre de turistes espanyols arribats per via aèria minvà un 2,8%.

Pel que fa al nombre de passatgers arribats per línia regular marítima, incloent-hi el tràfic interinsular, s'incrementà un 5,8%.

El nombre total de passatgers arribats a Mallorca excloent els arribats d'altres aeroports espanyols per motius no turístics, fou de 7.649.768 persones, xifra que suposà una disminució del -7,5% respecte al 2001.

Durant el quart trimestre, el nombre de pernoctacions en establiments hotelers es reduí un 23,1%, mentre que el de viatgers ho féu en un 20,6%.

Grau d'ocupació per places, en %	oct.	nov.	des.
Font: INE			
Establiment hotel·ler ¹	55,1	47,8	39,4
Diferència amb l'any 2001	-6,4	-7,8	-0,3

1. Grau d'ocupació per places.

Com a conseqüència, octubre i novembre presentaren taxes d'ocupació més baixes que les assolides l'any anterior.

La població activa continuà augmentant en el quart trimestre, encara que el nombre mitjà d'aturats registrats cresqué més que el de nous ocupats. Com a

resultat, la taxa d'atur registrat fou del 7,8%, un 1,0% més que en el mateix període de 2001. El nombre d'afiliats a la Seguretat Social fou un 1,1% superior al registrat un any abans. Aquest increment es registrà principalment en el sector de serveis.

Pel que fa a la contractació, destacà la disminució en el nombre de contractes per temps indefinit, conseqüència, per una banda, de la reducció en el nombre de contractes a temps complet i, per l'altra, pel menor augment a temps parcial. També fou rellevant la reducció en el nombre de contractes amb durada determinada.

Mallorca	4t trimestre		Acumulat any		Font	
	Nombre	Variació	Nombre	Variació		
Mercat de treball						
Població activa (mitjana) ¹	↗ 322.880	2,2%	→ 340.119	1,6%	TTSS-SOIB	
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana)	→ 297.800	1,1%	→ 320.204	0,8%	TTSS	
Aturats registrats (mitjana)	↗ 25.080	16,7%	↗ 19.915	16,6%	SOIB	
Taxa d'atur registrat (mitjana)		7,8%		5,9%	1,0%	TTSS-SOIB
Aportació per sectors a la taxa d'atur²						
Agricultura i pesca		0,04%		0,03%	0,0%	TTSS-SOIB
Indústria i energia		0,5%		0,4%	0,1%	TTSS-SOIB
Construcció		0,9%		0,7%	0,2%	TTSS-SOIB
Serveis		6,4%		4,7%	0,5%	TTSS-SOIB
Contractes per temps indefinit	→ 6.805	-1,4%	↘ 27.763	-8,2%	SOIB	
...a temps complet	↘ 4.507	-20,2%	↘ 17.157	-18,3%	SOIB	
...a temps parcial	↗ 2.298	83,1%	↗ 10.606	14,6%	SOIB	
Contractes amb durada determinada	→ 58.286	0,9%	↘ 233.822	-10,5%	SOIB	
...a temps complet	→ 44.637	-1,1%	↘ 185.967	-13,2%	SOIB	
...a temps parcial	↗ 13.649	7,9%	→ 47.855	1,4%	SOIB	
Contractes formatius	↗ 744	46,2%	↗ 2.555	11,6%	SOIB	

1. Afiliats a la Seguretat Social i aturats registrats.

2. Nombre d'aturats registrats del sector sobre el total de la població activa. Els percentatges de variació reflecteixen la incidència del sector sobre la variació de la taxa d'atur total.

Evolució de Menorca

Taxes de variació interanual en cicle tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV(e)	(e)
3,5	3,0	3,6	2,7	3,2	0,7	1,9	1,6	1,9	1,8

e: estimació.

a: avanç.

La taxa de creixement interanual del PIB menorquí fou durant el quart trimestre d'un 1,9%. Aquesta és la taxa més alta de l'arxipèlag.

La facturació elèctrica per a usos no domèstics registrà una major taxa de variació (2,5%) que en el trimestre anterior (0,4%).

Durant el quart trimestre el nombre de projectes visats al Col·legi d'Arquitectes minvà (-2,5%), de manera que en el conjunt de l'any se'n visà un nombre semblant al de l'any anterior.

Pel que fa al consum, s'observa un front increment en la facturació elèctrica per a usos domèstics. La matriculació de vehicles turisme disminuí, de forma semblant al conjunt de l'arxipèlag i per les mateixes raons (vegeu epígraf 4.5.1. Consum).

Menorca		4t trimestre		Acumulat any		Font
Indicadors d'activitat		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Facturació elèctrica, usos no domèstics (MWh)	↗	60.288 2,5%	→	229.961 0,7%	Gesa-Endesa
	Venda de gasoli A (milers de litres)	↗	4.840 3,8%	↗	25.225 5,7%	CLH
	Venda de gasoli B (milers de litres)	↗	1.536 5,0%	↗	6.725 10,2%	CLH
	Col·legi d'Arquitectes: projectes visats ¹	↘	350 -2,5%	→	1325 0,7%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges visats ¹	↘	359 -26,6%	↗	1346 2,4%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges per projecte ¹	↘	1,03 -24,7%	↗	4,14 4,6%	COAB
Indicadors de consum						
	Facturació elèctrica, usos domèstics (MWh)	↗	39.106 6,3%	↗	161.263 7,4%	Gesa-Endesa
	Consum de benzina (milers de litres)	↘	6.994 -3,9%	→	35.183 -2,0%	CLH
	Vehicles matriculats	↘	839 -8,5%	↘	5.146 -26,7%	DP Trànsit

1. Excepte turístics i industrials.

Durant el quart trimestre, tant el nombre de passatgers arribats a l'aeroport com el nombre de mercaderies transportades es mantingué estable. Pel que fa al

conjunt de l'any, i com a resultat de la feble temporada turística, el transport de passatgers i mercaderies per transport aeri minvà.

Menorca		4t trimestre		Acumulat any		Font
Transport aeri		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Passatgers arribats a l'aeroport	→	165.857 1,5%	↘	1.369.798 -3,3%	AENA
	Transport de mercaderies, quilograms	→	882.385 -0,6%	↘	3.954.452 -5,8%	AENA
	Vendes de querosè, quilolitres	↗	3.723 2,2%	↘	28.190 -14,4%	CLH

L'any 2002, destacaren les disminucions en el nombre de passatgers arribats d'Alemanya (-23,9%) i del Regne Unit (-3,5%), com també el creixement en el nombre de passatgers procedents d'Itàlia (22,0%) i de turistes espanyols (8,2% per via aèria i 13,0% per via

marítima). Com a resultat, el nombre total de passatgers de vols internacionals, turistes espanyols arribats per via aèria i passatgers arribats per via marítima fou lleugerament inferior al registrat el 2001 (-2,3%).

Passatgers/turistes arribats a Menorca	4t trimestre			% sobre total	Acumulat any			Font
	Nombre	Variació			Nombre	Variació	% sobre total	
✈ Total via aèria	98.131	-5,2%	97,1%	1.092.008	-3,0%	95,4%		
✈ Vols internacionals – passatgers	80.611	-1,6%	79,8%	905.927	-5,0%	79,1%	AENA	
UK Regne Unit	66.029	-1,8%	65,4%	650.475	-3,5%	56,8%	AENA	
D Alemanya	10.527	-10,9%	10,4%	115.384	-23,9%	10,1%	AENA	
I Itàlia	296	92,2%	0,3%	55.373	22,0%	4,8%	AENA	
F França	118	-9,2%	0,1%	3.676	5,8%	0,3%	AENA	
B Bèlgica	158	64,6%	0,2%	9.103	-3,6%	0,8%	AENA	
NL Holanda	692	-16,8%	0,7%	14.201	-18,4%	1,2%	AENA	
CH Suïssa	534	-4,0%	0,5%	7.105	-11,1%	0,6%	AENA	
S Suècia	1.160	60,4%	1,1%	12.440	42,9%	1,1%	AENA	
X Altres estrangers	1.097	241,7%	1,1%	38.170	8,1%	3,3%	AENA	
E Espanya – turistes	17.520	-18,9%	17,3%	186.081	8,2%	16,3%	CITTIB	
🚢 Via marítima – turistes	2.881	18,4%	2,9%	52.917	13,1%	4,6%	CITTIB	
✈ Estrangers	382	47,5%	0,4%	5.678	13,8%	0,5%	CITTIB	
E Espanyols	2.499	14,9%	2,5%	47.239	13,0%	4,1%	CITTIB	
🌐 Total	101.012	-4,7%	100,0%	1.144.925	-2,3%	100,0%		

L'Institut Nacional d'Estadística (INE) només ofereix mensualment dades relatives a l'hoteleria a Menorca durant els mesos de major afluència turística (és a dir, habitualment entre març o abril fins al setembre o octubre), en què es concentra aproximadament el 95% de les pernoctacions de tot l'any.

Com a conseqüència de la menor afluència turística internacional, la temporada del 2002 tancà amb una reducció en el nombre de pernoctacions (-11,7%), tot i que, igual que en el cas de les Pitiüses, s'allargà l'estada mitjana fins a arribar als 8,4 (+15,2%).

Menorca – Establiments hotelers	4t trimestre			Acumulat maig–setembre		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total
Font: INE						
🏠 Total pernoctacions	n. d.			3.144.647	-11,7%	100,0%
✈ Turisme internacional	n. d.			2.654.759	-9,4%	84,4%
E Turisme nacional	n. d.			489.888	15,8%	15,6%
👤 Total viatgers	n. d.			376.482	-23,3%	100,0%
✈ Turisme internacional	n. d.			287.117	-14,3%	76,3%
E Turisme nacional	n. d.			89.365	18,3%	23,7%
📅 Estada mitjana (dies)	n. d.			8,4	15,2%	
✈ Turisme internacional	n. d.			9,2	5,7%	
E Turisme nacional	n. d.			5,5	-2,1%	

En el quart trimestre de 2002 hi hagué una mitjana de 786 ocupats més que en el mateix període de 2002, mentre que la diferència en el nombre d'aturats registrats fou de 240 persones. Així, la població activa augmentà un 3,7%; mentre que el nombre d'ocupats,

un 3,1%. En conseqüència, la taxa d'atur registrat passà del 7,7% al 8,3%.

La mateixa evolució es recollí en el conjunt de l'any, on malgrat que en xifres absolutes l'increment de l'afiliació

a la Seguretat Social fou major que el d'aturats registrats, proporcionalment el segon superarà el primer. Conseqüentment, la taxa d'atur registrat cresqué.

A més, el nombre de contractes indefinits per temps parcial guanyà pes respecte de la resta de modalitats de contractació.

Destacà l'estabilitat en el mercat de treball de la indústria i la construcció, mentre que la branca dels serveis es veié més afectada per la desacceleració.

Menorca	4t trimestre			Acumulat any			Font
		Nombre	Variació		Nombre	Variació	
Mercat de treball							
Població activa (mitjana) ^a	↗	28.456	3,7%	↗	30.618	6,5%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana)	↗	26.098	3,1%	↗	28.868	5,9%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗	2.358	11,3%	↗	1.750	16,5%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)		8,3%	0,6%		5,7%	0,5%	TTSS-SOIB
Aportació per sectors a la taxa d'atur^b							
Agricultura i pesca		0,02%	0,0%		0,02%	0,0%	TTSS-SOIB
Indústria i energia		0,7%	-0,1%		0,6%	0,0%	TTSS-SOIB
Construcció		0,5%	0,0%		0,4%	0,1%	TTSS-SOIB
Serveis		7,0%	0,6%		4,7%	0,5%	TTSS-SOIB
Contractes per temps indefinit	→	732	-0,1%	↘	3.039	-6,7%	SOIB
...a temps complet	↘	409	-27,6%	↘	1.528	-21,2%	SOIB
...a temps parcial	↗	323	92,3%	↗	1.511	14,6%	SOIB
Contractes amb durada determinada	↘	3.713	-3,5%	↘	22.780	-2,8%	SOIB
...a temps complet	↘	2.788	-2,8%	↘	18.213	-3,0%	SOIB
...a temps parcial	↘	925	-5,3%	↘	4.567	-2,1%	SOIB
Contractes formatius	↗	90	95,7%	↗	378	52,4%	SOIB

a. Afiliats a la Seguretat Social i aturats registrats.

b. Nombre d'aturats registrats del sector sobre el total de la població activa. Els percentatges de variació reflecteixen la incidència del sector sobre la variació de la taxa d'atur total.

Evolució d'Eivissa i Formentera

Taxes de variació interanual en cicle tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV(e)	(e)
3,1	2,8	2,9	2,5	2,9	1,7	0,5	0,8	0,6	0,9

e: estimació.

a: avanç.

Durant el quart trimestre, Eivissa assolí una taxa de variació interanual de creixement del PIB del 0,6%, de manera que l'any tancà amb un creixement del 0,9%.

Malgrat la desacceleració de l'activitat, els diferents indicadors continuaren mostrant taxes de variació positives, tant pel que fa al quart trimestre com al conjunt de l'any.

Els indicadors avançats de la construcció també registraren augments durant el quart trimestre, de manera que es recuperà lleugerament de la menor activitat dels trimestres anteriors.

Quant als indicadors de consum, la facturació elèctrica per a usos domèstics continuà augmentant, mentre que la matriculació de vehicles de turisme minvà, igual que en el conjunt de les Balears i d'Espanya (vegeu apartat 4.5.1. *Consum*).

Pitiüses		4t trimestre		Acumulat any		Font
Indicadors d'activitat		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Facturació elèctrica, usos no domèstics (MWh)	↗	89.593 2,7%	↗	334.147 2,9%	Gesa-Endesa
	Venda de gasoli A (milers de litres)	↗	7.555 3,0%	↗	41.103 5,4%	CLH
	Venda de gasoli B (milers de litres)	↗	1.993 10,9%	↗	10.703 14,6%	CLH
	Col·legi d'Arquitectes: projectes visats ¹	→	154 1,3%	↗	606 2,4%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges visats ¹	↗	392 24,4%	↘	1.441 -34,1%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges per projecte ¹	↗	2,55 22,8%	↘	9,58 -35,8%	COAB
Indicadors de consum						
	Facturació elèctrica, usos domèstics (MWh)	↗	50.375 7,6%	↗	201.883 13,6%	Gesa-Endesa
	Consum de benzina (milers de litres)	↘	10.486 -4,7%	↘	52.070 -2,1%	CLH
	Vehicles matriculats	↘	1.284 -13,5%	↘	6.938 -13,7%	DP Trànsit

2. Excepte turístics i industrials.

Durant el quart trimestre, a l'aeroport d'Eivissa desembarcaren aproximadament uns 218.200 passatgers, un nombre menor respecte al mateix període de l'any 2001.

Durant l'any, el moviment per via aèria tant de passatgers com de mercaderies s'alentí, conseqüència de la menor activitat turística.

Pitiüses		4t trimestre		Acumulat any		Font
Transport aeri		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Passatgers arribats a l'aeroport d'Eivissa		↘	218.156 -4,6%	↘	2.048.783 -7,3%	AENA
Transport de mercaderies, quilograms		→	906.166 2,0%	↘	4.426.352 -2,3%	AENA
Vendes de querosè, quilolitres		↘	5.596 -18,5%	↘	54.079 -18,4%	CLH

En el conjunt de l'any, la reducció en el nombre de passatgers segons l'origen fou generalitzada, i en destacà la relativa a Alemanya (-13,5%), el Regne Unit (-6,5%) i els turistes espanyols (-6,3%). Només els passatgers de vols procedents d'Itàlia registraren taxes de variació positives (12,5%).

També es registrà un augment en el nombre de passatgers arribats per via marítima, tant nacionals com internacionals, a taxes properes al 15%.

En conjunt, el nombre total de passatgers de vols internacionals, turistes espanyols arribats per via aèria i passatgers arribats per via marítima fou inferior al registrat durant el 2001 (-5,7%).

Passatgers/turistes arribats a les Pitiüses	4t trimestre			% sobre total	Acumulat any			Font
	Nombre	Variació			Nombre	Variació	% sobre total	
Total via aèria		218.156	-4,6%	93,9%		2.048.783	-7,3%	91,3%
Vols internacionals – passatgers		104.587	-14,6%	45,0%		1.436.291	-7,7%	64,0%
UK Regne Unit		56.764	-13,2%	24,4%		658.095	-6,5%	29,3%
D Alemanya		39.417	-13,9%	17,0%		379.755	-13,5%	16,9%
I Itàlia		1.353	-28,6%	0,6%		192.629	12,5%	8,6%
F França		1.957	-35,5%	0,8%		58.658	-16,8%	2,6%
B Bèlgica		1.238	-2,3%	0,5%		27.754	-16,0%	1,2%
NL Holanda		877	-48,8%	0,4%		18.905	-26,7%	0,8%
CH Suïssa		1.741	8,1%	0,7%		24.839	-2,3%	1,1%
S Suècia		0	0,0%	0,0%		419	-87,9%	0,0%
X Altres estrangers		1.240	-26,6%	0,5%		75.237	-9,0%	3,4%
E Espanya – turistes		113.569	6,9%	48,9%		612.492	-6,3%	27,3%
Via marítima – turistes		14.153	7,5%	6,1%		196.328	14,8%	8,7%
Estrangers		3.897	17,1%	1,7%		74.321	14,9%	3,3%
E Espanyols		10.256	4,3%	4,4%		122.007	14,7%	5,4%
Total		232.309	-4,0%	100,0%		2.245.111	-5,7%	100,0%

Com en el cas de l'illa de Menorca, l'Institut Nacional d'Estadística (INE) només ofereix dades relatives a l'hoteleria a les Pitiüses durant els mesos de major aflluència turística (normalment de març o abril a setembre o octubre). Cal dir que aproximadament el 95% de les estades en establiments hotelers a les Pitiüses s'esdevenen entre els mesos esmentats.

Tot i les reduccions en el nombre de passatgers arribats, i a diferència de la resta de les illes, les Pitiüses registraren una reducció moderada en el nombre de pernотacions, gràcies al fort increment de les pernотacions dels turistes espanyols i també a l'allargament de l'estada.

Pitiüses – Establiments hotelers	4t trimestre			% sobre total	Acumulat maig–setembre			% sobre total
	Nombre	Variació			Nombre	Variació		
Font: INE								
Total pernотacions	n. d.				6.778.696	-3,8%	100,0%	
Turisme internacional	n. d.				6.158.985	-6,6%	90,9%	
E Turisme nacional	n. d.				619.711	36,3%	9,1%	
Total viatgers	n. d.				842.281	-10,2%	100,0%	
Turisme internacional	n. d.				711.204	-13,3%	84,4%	
E Turisme nacional	n. d.				131.077	11,9%	15,6%	
Estada mitjana (dies)	n. d.				8,0	7,1%		
Turisme internacional	n. d.				8,7	7,8%		
E Turisme nacional	n. d.				4,7	21,8%		

Com a la resta d'illes, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social augmentà, encara que de forma més

pronunciada (4,1%). La taxa d'atur registrat se situà en el 10,9%, un 0,1% menys que en el quart trimestre de

2001. Destacà la lleugera reducció de la taxa de la branca dels serveis.

temps determinat, que es desprèn de l'augment en el nombre d'ocupats i de la reducció en el total de contractes d'aquest tipus.

Minvà el nombre de contractes per temps indefinit. Cal esmentar també la major durada dels contractes per

Pitiüses	4t trimestre		Acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Mercat de treball					
Població activa (mitjana) ^c	↗	38.413 4,1%	↗	44.341 3,1%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana)	↗	34.226 4,2%	↗	41.183 2,9%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗	4.187 3,1%	↗	3.158 6,2%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)		10,9% -0,1%		7,1% 0,2%	TTSS-SOIB
Aportació per sectors a la taxa d'atur^d					
Agricultura i pesca		0,02% 0,0%		0,01% 0,0%	TTSS-SOIB
Indústria i energia		0,2% -0,1%		0,2% 0,0%	TTSS-SOIB
Construcció		1,1% 0,2%		0,8% 0,1%	TTSS-SOIB
Serveis		9,6% -0,3%		6,1% 0,1%	TTSS-SOIB
Contractes per temps indefinit	↘	985 -30,7%	↗	4.229 13,9%	SOIB
...a temps complet	↘	605 -38,2%	→	1.874 -1,6%	SOIB
...a temps parcial	↘	380 -14,2%	↗	2.355 30,2%	SOIB
Contractes amb durada determinada	↘	10.332 -50,2%	→	41.152 -0,1%	SOIB
...a temps complet	↘	8.564 -49,2%	→	34.827 -0,3%	SOIB
...a temps parcial	↘	1.768 -54,7%	→	6.325 1,1%	SOIB
Contractes formatius	↘	85 -52,5%	↗	324 10,2%	SOIB

c. Afiliats a la Seguretat Social i aturats registrats.

d. Nombre d'aturats registrats del sector sobre el total de la població activa. Els percentatges de variació reflecteixen la incidència del sector sobre la variació de la taxa d'atur total.

Notes i abreviacions

Els percentatges de variació es refereixen a la diferència entre el període esmentat d'enguany i el mateix període de l'any passat, excepte quan es diu expressament una altra cosa.

n. d. No disponible.

BE: Banc d'Espanya

CEur: Comissió Europea.

DGPOE: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

FMI: Fons Monetari Internacional.

Frontur: Enquesta a les fronteres, Institut d'Estudis Turístics, Ministeri d'Economia.

MinFom: Ministeri de Foment.

Agraïments

Volem fer exprés el nostre agraïment a les següents institucions, organismes, empreses i entitats per les dades que ens han facilitat; la seva col·laboració ha estat imprescindible per a l'elaboració d'aquest informe:

AENA – Aeroport d'Eivissa.

AENA – Aeroport de Maó.

AENA – Aeroport de Palma.

Anàlisi Quantitativa Regional (AQR), Universitat de Barcelona.

Autoritat Portuària de Balears (APB), Ministeri de Foment.

Banc d'Espanya (BE).

Butlletí estadístic, Ministeri de Foment.

Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears (COAB).

Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya.

Compañía Logística de Hidrocarburos (CLH), Palma.

Direcció General d'Aviació Civil, Ministeri de Foment.

Direcció General de Fons Comunitaris i Finançament Territorial, Ministeri d'Hisenda.

Direcció General de Trànsit (DGT), Ministeri d'Interior.

Direcció General d'Habitatge, Arquitectura i Urbanisme, Ministeri de Foment.

Direcció Provincial de Trànsit (DP Trànsit), Ministeri d'Interior.

Direcció Territorial de Comerç en les Illes Balears, Ministeri d'Economia.

Eurostat.

Estadístiques, Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS).

Gesa-Endesa.

Gesa-Gas.

CTTIB-Enturib, Conselleria de Turisme.

Institut d'Estudis Turístics, Ministeri d'Economia.

Institut Social de la Marina a les Illes Balears (ISM), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Direcció Provincial de Balears de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Institut Nacional d'Estadística (INE), Ministeri d'Economia.

Institut Estadístic d'Andalusia (IEA).

Institut Canari d'Estadística (ISTAC).

Servei Estadístic Nacional de Malta (IEMalta).

Servei Estadístic Nacional del Marroc (IEMarroc).

Institut Nacional d'Estadística de Portugal (INEPortugal).

Servei Estadístic Nacional de Tunísia (IETunísia).

Servei Estadístic Nacional de Turquia (IETurquia).

Servei Estadístic Nacional de Xipre (IEXipre).

Subdirecció General d'Estudis, Secretaria General Tècnica, Ministeri de Ciència i Tecnologia (MCYT).

Predicción y Coyuntura, SL (Predyco).

Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen).

Asociación de empresas constructoras de ámbito nacional (Seopan).

Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), Conselleria de Treball i Formació.

TINSA.

Tresoreria Territorial de la Seguretat Social a les Illes Balears (TTSS), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Productivitat, progrés tècnic i innovació en el sector de serveis i a l'administració pública

- Introducció: progrés tècnic i creixement econòmic

El progrés tècnic evoca imatges de grans descobriments, com ara l'estructura de l'ADN i el microxip, i suggereix un procés impulsat per una combinació entre les investigacions científiques i l'atzar, més que per les forces econòmiques. Així i tot, en les economies actuals, la major part del progrés tècnic és fruit d'un procés rutinari. És a dir, és el resultat de les activitats de recerca i desenvolupament (R+D) de les empreses i de les administracions públiques. La despesa en R+D dels principals països industrials està al voltant del 3% del PIB. En el cas d'Espanya, al voltant de l'1%.

La major part de la despesa en R+D als Estats Units la realitzen les empreses. La situació és diferent a Europa i a Espanya, on l'Administració pública té un pes important. Les empreses gasten en R+D pel mateix motiu pel qual inverteixen en maquinària: per augmentar els seus beneficis i per poder competir. Però el resultat de la despesa en R+D és l'obtenció d'un conjunt d'idees que poden ser utilitzades per altres empreses. Per tant, la despesa en innovació del sector privat depèn, per una banda, de la fecunditat del procés d'investigació i, per l'altra, de la possibilitat d'apropiar-se els resultats obtinguts.

La fecunditat del procés d'investigació està determinat alhora per la interrelació entre la investigació bàsica i l'aplicada, com també per la classe de sistema educatiu que té cada país i per la cultura d'empresa.

En relació amb el sistema educatiu, cal dir que els països tenen, a més a més de capital físic, capital humà, entès com a conjunt de qualificacions i coneixements de la força de treball. El que és segur és que una economia que tingui molts treballadors qualificats és molt més productiva que una altra que no els tingui. Ara com ara, als països de l'OCDE, l'educació obligatòria arriba als 16 anys, el 90% segueix l'educació secundària i el 38% accedeix a l'educació superior. Aquest és un canvi crucial respecte a èpoques no gaire llunyanes i a molts països que en l'actualitat tenen una gran majoria de la població analfabeta. També cal assenyalar la importància de la cultura d'empresa, atès que gran part del progrés tecnològic es deu a la capacitat empresarial per organitzar amb èxit el desenvolupament i la comercialització de nous productes.

El segon determinant del nivell d'R+D és la possibilitat d'apropiar-se els resultats de la investigació. És evident que, si no poden apropiarse els beneficis del desenvolupament de nous productes, no realitzaran despesa en investigació i el progrés tecnològic serà més lent. Excepte en els casos excepcionals en què es manté el secret de certs productes (com Coca-Cola), es necessita la protecció legal per evitar que qualsevol altra empresa produeixi el mateix producte o servei i elimini qualsevol avantatge que tinguí l'empresa innovadora. Aquesta és la raó de ser de les lleis sobre patents. Si no existís, es generaria escassa investigació. Tampoc la protecció no pot ser massa gran perquè dificultaria la nova investigació. Per altra banda, hi ha casos en què es necessita la intervenció pública perquè aquests productes beneficiïn la humanitat (cas dels productes farmacèutics).

Quina relació hi ha entre el progrés tècnic i el creixement econòmic? I, en una economia on hi ha tanta acumulació de capital com progrés tècnic, quina és la font més important del creixement?

Segons estudis realitzats per A. Maddison (*Dynamic forces in capitalism development*) i Blanchard i Jimeno (*La reducció del desempleo en España*), sobre les causes del creixement econòmic des dels anys cinquanta, es conclou que els períodes de creixement econòmic (1950-1973; 1993-1999) es deuen a un ràpid progrés tècnic i no a l'acumulació de capital. Així mateix, arriben a la conclusió que la desacceleració del creixement econòmic des de 1973 ha estat deguda a una reducció de la taxa de progrés tècnic i no a una acumulació reduïda del capital, i que la convergència en el creixement econòmic entre els països de l'OCDE no s'ha degut a una acceleració de l'acumulació de capital en els països que partiren d'una posició de retard, sinó a l'augment del progrés tècnic.

Els augments de productivitat són, per tant, generadors bàsicament dels canvis tecnològics, dels quals la innovació és el primer determinant i també la primera sortida. La conclusió és que la despesa en R+D és una variable que controla directament o indirectament la productivitat i els resultats econòmics de les empreses en molts àmbits d'activitat.

Fins als anys noranta es pensava que la tecnologia estava basada fonamentalment en la informació. Però

en aquesta darrera dècada s'ha passat de parlar de la societat de la informació (les noves tecnologies —NT— donen accés il·limitat a la informació) a la societat del coneixement (la informació es converteix en coneixement). La tecnologia reuneix, per tant, dos tipus d'elements: uns d'expressats en forma d'informació i materialitzats en productes i uns altres de no codificables, inseparables de les organitzacions i els individus, que poden potenciar-se mitjançant l'educació i la formació.

Ara per ara, assistim a l'inici d'una nova època: la de la societat de l'aprenentatge. Una societat que genera coneixements, que és capaç d'absorbir-los, de transmetre'ls i d'utilitzar-los. Els sectors econòmics que creixeran més són els que desenvolupin noves idees, que promoguin nous processos i ofereixin nous productes i serveis. Les inversions relacionades amb el coneixement milloraran la productivitat i contribuiran al desenvolupament dels sectors productius i a la millora de la qualitat de vida. La nova societat del coneixement necessita treballadors capaços de transformar les seves competències. Compromesos amb el coneixement i la creativitat, es convertiran en elements clau per a la competitivitat de les empreses i per a una societat millor.

- El progrés tècnic i el revifament del sector de serveis

Els països de l'OCDE —és a dir, els països rics— s'han convertit en economies postindustrials, en els quals la proporció del PIB generat per la indústria disminueix, mentre que augmenta contínuament la del sector de serveis. El pes actual del sector de serveis és considerable: als EUA el 73% del PIB; a Europa el 64% (dades de finals dels anys noranta). El pes del sector de serveis a Espanya supera ja el 65%, i en el cas de Balears puja fins al 82%. L'augment de la seva participació en el PIB és continu. Per exemple, en la darrera dècada augmentà entre vuit i deu punts percentuals. La participació del sector de serveis en l'ocupació també ha crescut de forma contínua. A finals dels anys noranta, els serveis suposaven ja més dels dos terços de l'ocupació de la majoria dels països de l'OCDE.

Analitzant les dades per països es dedueix que el sector de serveis ocupa més gent que el que es desprèn de la seva participació en el PIB. Així, per exemple, el 1997, el pes del sector de serveis a l'OCDE era del 62% i generava el 66,7% de tota l'ocupació. Aquestes dades indiquen que els serveis produeixen de mitjana menys sortida per treballador, és a dir, són menys productius que altres sectors de l'economia, la qual cosa portaria a plantejar-se algunes qüestions com ara si els efectes del progrés tècnic i de la innovació són més limitats en aquest sector que en els industrials. Això conduiria a la conclusió que si el pes en l'economia és cada vegada major i la seva capacitat d'incrementar la productivitat és menor, aleshores estariem abocats a una època de menor creixement econòmic a llarg termini.

Arribats en aquest punt ens agradaria presentar a debat diversos temes.

D'una banda, la infravaloració de la producció en el sector de serveis. Moltes vegades no és fàcil mesurar la productivitat de certs serveis (pensem en metges, advocats, certs serveis turístics...). De l'altra, gran part de la producció industrial són serveis, cosa que indica que es tendeix a infravalorar-los en les mesures del PIB.

Paral·lelament, es tendeix a sobrevalorar la inflació en serveis. La pujada d'un preu pot reflectir una millora de la qualitat del servei que, si no es té en compte, el que hauria de considerar-se un increment de la productivitat s'acaba considerant inflació. En estudis realitzats als EUA es conclou que l'augment de la inflació seria un punt menor si es tingués en compte la millora en la qualitat dels béns i serveis.

Aquesta darrera qüestió és crucial en aquests moments. Des de 1999, amb l'entrada d'Espanya a la Unió Monetària Europea (UEM), el nostre país manté un diferencial d'inflació de més d'un punt amb la mitjana europea i de quasi tres amb alguns països que són els nostres principals clients (especialment des del punt de vista turístic). Aquest diferencial d'inflació potser és la conseqüència d'entrar en un mercat més ampli; i, com és sabut, en una economia de mercat els preus tendeixen a convergir. És a dir, amb una quantitat donada d'euros es pot adquirir una quantitat major de béns i serveis a Espanya que a la UEM. Aleshores hi haurà un procés de convergència en preus.

Aquest raonament seria lògic si els béns i serveis fossin de la mateixa qualitat. Però, atès que la situació de partida és, en general, de menor qualitat per als productes i serveis espanyols, aquest diferencial de preus ha d'incorporar una millora en la qualitat dels béns i serveis a una taxa superior a la dels països de la UEM, cosa que suposa increments de productivitat majors. Si aquesta circumstància no es produís, estariem perdent competitivitat i, per tant, mercats sense possibilitat de compensar-la com abans per la via de les devaluacions.

El tercer i darrer tema que voldríem presentar a debat, relacionat amb la productivitat del sector de serveis, és que a les Illes Balears el sector de serveis és més productiu que la resta de sectors. Així, tenim que aquest sector genera el 82% del PIB i ocupa només el 75% de tots els llocs de treball. Dit d'una altra manera: la producció per treballador és major en els serveis (41.700 €, any 1999) que en el sector primari (26.970 €, any 1999), la indústria (25.217 €, any 1999) i la construcció (22.500 €, any 1999). De fet, els serveis de mercat tenen una producció per treballador de 46.600 €, mentre que els de no mercat puguen a 25.000 €.

Això podria voler dir que els sectors industrials i de la construcció són menys productius tant pel tipus de producció a què es dediquen (menys intensius en tecnologia) com per l'escala de producció dificultada per la insularitat, o també que el sector de serveis és relativament més productiu i aleshores se n'hauria d'explicar el perquè.

Sense entrar en el tema de les productivitats de la indústria i la construcció, sí que podem dir que l'augment de productivitat del sector turístic (que té un pes elevat dins el sector de serveis) i, més concretament, del sector de l'allotjament, ha estat degut majoritàriament fins ara a l'acumulació de capital, que ha implicat guanys importants de productivitat per la via de l'increment del nombre de places d'allotjament i d'estades, la qual cosa ha donat lloc a una major producció per treballador. Aquesta pot ser una explicació i, en aquest cas, les limitacions al continu creixement turístic que imposen les restriccions mediambientals ens diuen que el camí de futur no ve de la mà d'aprofundir en l'acumulació de capital, sinó de la mà de la innovació.

La realitat és que la societat de serveis està construïda a partir d'un conjunt heterogeni de subsectors. Alguns de tradicionals, com el comerç, l'hoteleria, els transports, l'Administració pública, i altres d'avanzats, com ara les telecomunicacions, l'R+D, la consultoria, la informàtica, la salut, etc. La demanda de coneixements i l'actitud envers la innovació dels diferents subsectors són molt variables i disperses. Tant és així que la Comissió Europea distingeix entre uns i altres, i defineix com a serveis intensius en coneixements els transports aeri i marítim, les telecomunicacions, la mediació financera i les assegurances, els serveis immobiliaris, les activitats informàtiques, els serveis d'R+D i altres serveis a les empreses. La resta dels subsectors recorren menys a l'R+D que les empreses industrials.

Podem concloure aquest apartat dient que el futur de les Illes Balears depèn de l'augment de la productivitat del sector de serveis, molt condicionada per la innovació i la tecnificació de les empreses, però també de l'Administració pública. Una major tecnificació de les empreses i de l'Administració depèn fortament de les tecnologies de la informació i la comunicació, les anomenades TIC. Però no basta que s'incorporin les TIC per assolir els objectius plantejats. Es requereixen, a més a més, canvis organitzatius i, especialment, augmentar la capacitat d'absorció de les empreses i de l'Administració. Perquè no tan sols es tracta de consumir les innovacions produïdes a la indústria, sinó també de generar innovacions i, alhora, modificacions de l'organització dels processos de treball per integrar aquestes innovacions al procés productiu i millorar-les.

L'epígraf següent es dedica a aprofundir sobre el tema de les innovacions i els mitjans per tal de mesurar-les. Per concloure, es faran alguns comentaris en relació amb estudis recents que relacionen innovació amb àmbits com ara l'educació, l'estat de les TIC i de les innovacions a les empreses de Balears i, finalment, a l'Administració pública.

- Innovació i formació

La innovació requereix un esforç d'aprenentatge per part de les empreses. Les conclusions a què arriba un estudi recent (Pulido, A.; Sancho, A.: «La innovación en las empresas turísticas y las necesidades de formación») indiquen que la capacitat innovadora

s'explica per aquesta capacitat que l'empresa ha tingut en el passat, pel nivell d'estudis dels directius, pel percentatge dels càrrecs intermedis sobre el total d'empleats i per l'esforç formatiu de l'empresa.

- Indicadors d'innovació en serveis

La definició d'innovació és àmplia, ja que suposa la conversió d'idees en productes, processos o serveis que tinguin èxit al mercat. Alhora, poden ser innovacions tecnològiques —quan es refereixen a productes o processos nous gràcies a la tecnologia— o no tecnològiques —quan es refereixen a noves formes d'organització, gestió o comportament de l'empresa en el mercat—. Tot i tenir clares aquestes distincions, mesurar les innovacions és una tasca francament difícil.

Ara per ara, els indicadors més tradicionals per mesurar-les són dos: la despesa en R+D i les patents, però n'hi ha d'altres. Així, el *Quadre europeu d'indicadors de la innovació* pren en consideració, per exemple, els titulats superiors en ciències i tecnologia, la població amb educació superior, la participació en activitats d'aprenentatge permanent, la utilització en la indústria de tecnologia alta i mitjana, la cooperació de les pimes en innovació... Aquests indicadors (o qualsevol altre) se seleccionen en funció de dades disponibles, però no estan ponderats. Influeixen en la innovació, però no sabem com ni en quina mesura. Per altra banda, les regions com Balears —molt especialitzades en serveis turístics— tenen els pitjors resultats. En part, perquè els indicadors estan esbiaixats pel que fa a la indústria i perquè fa la impressió que les úniques innovacions que es poden mesurar són les tecnològiques.

En el sector de serveis la informació disponible quant a despesa en R+D és només una part del procés d'innovació. La majoria de les innovacions en serveis estan lligades a canvis en els processos, en l'organització i en els mercats. A més a més, l'esforç innovador sol estar més repartit, no se sol localitzar en un departament.

Per altra part, les innovacions són més difícilment patentables en els serveis. En l'estudi d'A. Sancho i A. Maset, «*Sector turístic e innovación: un análisis a través de las patentes*», els autors posen en relleu quins són els processos tecnològics que han suposat un major impacte sobre el sector turístic. Quasi tots són aplicacions de les TIC: sistemes de reserves per ordinador, xarxes digitals, mòbils, teleconferències, Internet, vídeos, comunicació de la imatge, sistemes de gestió empresarial, targetes intel·ligents... i altres millores tecnològiques com, per exemple, els forns de convecció. Això té la seva lògica, atès que el sector turístic és un sector intensiu en la utilització de la informació i per això la major part del desenvolupament tecnològic en turisme es basa en l'evolució dels sistemes d'informació i comunicació. No hi ha dubte que la difusió de les TIC en turisme permet l'increment en l'eficiència en la producció, l'augment de la qualitat dels serveis i l'aparició de nous productes. El sector turístic és usuari de les TIC, però també genera

internament innovacions en la seva relació amb proveïdors i clients. Quant a les patents concedides, la majoria ho són en el sector de l'allotjament i les comunitats autònomes més dinàmiques són Barcelona, Madrid i València.

S'haurien de tenir en compte altres formes de protecció, com els drets d'autor, les marques, els patrons d'ocupació, etc., que ens indiquen els equips humans qualificats que es mantenen en l'empresa, la categoria, etc.

- Estudis sobre innovació i noves tecnologies en el sector turístic balear

En l'estudi de l'any 2001 que explora la innovació en el sector turístic balear de Marta Jacob, Alfonso Bravo i el seu equip de treball, es fa evident que el sector de serveis fa un paper molt important en l'ús i la generació d'innovacions. Es destaca la necessitat d'innovar per poder sobreviure en el mercat. L'origen de les innovacions sol ser la direcció de l'empresa. Es plantegen com a dificultats més importants per innovar la falta de personal qualificat, les resistències internes en l'empresa i el cost. En totes les empreses entrevistades s'indicà que les innovacions havien requerit el desenvolupament o l'adquisició de nou equipament tecnològic. Sempre es va fer referència a programes i equipaments informàtics, a més d'altres tipus de maquinària. Els majors impactes de la innovació es notaren en la imatge de l'empresa, en la satisfacció del client, en la millora de la rendibilitat i la productivitat i en una millor posició de l'empresa en el mercat. La innovació suposà per a la majoria de les empreses una major diferenciació respecte a les empreses de la competència, en els serveis que ofereixen, en l'atenció al client, en l'ús de sistemes informàtics i en una gestió més eficaç.

Actualment, s'estan realitzant estudis sobre la implantació de noves tecnologies en els allotjaments turístics de la Platja de Palma a Mallorca i de la badia de Sant Antoni a Eivissa.

- Estat de situació de les tecnologies de la informació i la comunicació i de les innovacions a l'administració pública

L'actuació de les administracions públiques respecte a la innovació s'orienta cap a dues vies distintes, però paral·leles i complementàries alhora:

- Per una banda, la tasca de les administracions públiques com a catalitzadores i promotores de la recerca i el desenvolupament en el seu territori, en la societat. De fet, en els darrers anys, ja no es parla solament de recerca i desenvolupament (R+D), sinó d'R+D+I, és a dir, recerca, desenvolupament i innovació. Des d'aquesta òptica, les administracions públiques a Espanya, i per extensió a Balears, fan una tasca profitosa, encara que d'escàs contingut pressupostari, atesa la debilitat dels pressuposts de les nostres administracions. S'han aprovat lleis com a marcs de referència de l'R+D+I i s'han llançat per part de diferents departaments de la majoria de les

administracions (encara que especialment per part de l'estatal i de les autonòmiques) diferents plans d'R+D+I i línies d'ajuts (econòmics, fiscals, de millora de les relacions entre la investigació pública i les empreses, etc.), i també s'ha dut a terme la decidida potenciació de diferents polígons, àrees i parcs tecnològics de tot tipus en la majoria de les comunitats autònomes (com és el cas del nostre ParcBit).

- Per l'altra, l'R+D+I s'entén dins les administracions públiques com la introducció de nous mètodes de treball i especialment de les TIC, que ajuden a l'automatització dels processos administratius, apropen l'Administració al ciutadà i, en general, aporten una major productivitat al sector públic a la vegada que facilita l'accés dels ciutadans als processos administratius, que són cada vegada millors i amb major qualitat (menys redundàncies, menys peticions de documents que l'Administració ja té, simplificació de la burocràcia, etc.).

Respecte al primer punt esmentat, cal indicar que un fenomen que es dona a totes les administracions públiques modernes és el fet que la política d'R+D+I és una variable i una necessitat comuna de totes les polítiques sectorials (indústria, transports, medi ambient, energia, etc.). Això ha produït que pràcticament tots els departaments de les administracions públiques s'hagin dotat d'òrgans institucionals i instruments financers i administratius per a l'execució d'activitats de recerca científica i desenvolupament tecnològic en el sector del qual són responsables.

L'actuació del sector públic en innovació genera menors desequilibris territorials, per la qual cosa tendeix a reduir el biaix interior en innovació entre comunitats autònomes. Per tant, és probable que les administracions públiques operin en contrast amb les empreses com a factor de cohesió territorial i innovació. Els indicadors de població adulta amb educació superior, despesa pública en R+D+I, alumnes en carreres científiques i tecnològiques, tots ells fortament dependents de l'actuació pública, presenten els coeficients de variació més baixos i, per tant, són una mostra del menor desequilibri territorial en innovació a Espanya. L'activitat de les administracions públiques genera, al contrari que l'activitat empresarial, menors distàncies en innovació entre comunitats autònomes.

En el cas espanyol, ens trobam que aquests indicadors presenten coeficients pitjors que els de la Unió Europea i, en general, que els dels països industrialitzats del món. No obstant això, es fa palès l'intent per part del sector públic de donar-los un impuls major en els darrers anys. A més a més, el cas de Balears és comparativament pitjor, atès que presenta un dels conjunts d'indicadors pitjors entre totes les comunitats autònomes espanyoles. Això és degut al fet de ser un territori amb una clara terciarització de l'economia, amb molta més facilitat de trobar un lloc de treball entre els seus habitants (cosa que indueix molts d'ells a abandonar prematurament el sistema educatiu), al fet de ser illes, etc.

Respecte a l'actuació de les administracions públiques com a catalitzadores i promotores de la recerca i el desenvolupament en el seu territori, en la seva societat, cal esmentar l'aprovació de diferents marcs legals de suport i estímul de l'R+D+I en el nostre àmbit. En el cas de Balears, com a exemple, cal citar l'aprovació de la Llei autonòmica 7/1997, de recerca i desenvolupament tecnològic, que estableix les directrius generals per promoure la ciència i la tecnologia en l'àmbit de la seva competència. En el capítol II d'aquesta Llei, el Pla d'R+D balear s'orienta cap a un objectiu general com és el de l'atenció especial a la introducció de nous sistemes operatius en les administracions públiques que milloren l'eficàcia i racionalitzen les relacions amb els ciutadans. Aquesta Llei fou modificada parcialment per la Llei autonòmica 10/1999.

Gràcies a aquesta Llei s'aprovà l'any 2001 el I Pla d'R+D tecnològic de les Illes Balears (i posteriorment l'any 2002 s'aprovà el I Pla de recerca de les Illes Balears, com a complement de l'anterior). Aquest Pla s'ha d'emmarcar en un entorn legislatiu que ja feia anys que plantejava aquestes qüestions, atès que en aquestes dates ja estaven aprovats el IV Pla nacional d'R+D i el V Programa marc de la Unió Europea.

És en aquest àmbit en què s'han de situar les diferents actuacions de les administracions públiques, no tan sols com a catalitzadores d'R+D+I, sinó també per l'apropament i el foment de l'ús de les TIC entre les empreses, la població, la societat en general. En concret, i per esmentar només algunes de les actuacions, cal recordar el Pla d'alfabetització digital que començà fa uns anys al Govern central, el Pla info XXI, etc. En l'àmbit de les comunitats autònomes, podem fer referència al cas àmpliament conegut aquests dies: el cas del Linex a Extremadura (suport de l'Administració regional per a la implantació massiva de connexions de banda ampla entre escoles, centres de salut i administracions de la regió, el desenvolupament tecnològic mitjançant la implantació de programari lliure, etc.); també podem mencionar una iniciativa similar però anterior en el temps i en extensió: el cas d'Infoville, promogut per la Generalitat Valenciana.

Finalment, cal dir que a Balears també s'han dut i es duen a terme actuacions similars, encara que de menor extensió i ambició, fonamentalment a causa de la comparativament dèbil capacitat pressupostària del Govern regional (almenys comparades amb els exemples anteriors). Així i tot, podríem esmentar actuacions en aquest aspecte com ara la introducció del Campus extens, el qual ha permès a estudiants de les illes de Menorca i Eivissa, fonamentalment, fer un seguiment virtual i presencial (mitjançant l'assistència de professorat universitari a aquestes illes) de les classes de la Universitat impartides a Mallorca.

En relació amb el segon punt d'aquesta exposició —l'R+D+I i la innovació dins les administracions públiques—, ha estat molt el camí que aquestes administracions han recorregut al llarg dels darrers 30 anys. Des de la realització de pràcticament tots els procediments administratius en paper, a la introducció massiva de l'electrònica, la informàtica i les

telecomunicacions, que han possibilitat l'automatització d'un gran nombre de procediments administratius que permeten accedir-hi (en alguns casos) des de la mateixa Internet per part de la ciutadania, etc.

Les iniciatives i el desenvolupament per part de les administracions públiques són ingents. De fet, l'Administració pública espanyola, en general, es troba en els primers llocs a escala mundial quant a procediments accessibles des de la xarxa de xarxes, per part d'empreses i ciutadans.

En aquest sentit, es poden esmentar els projectes següents:

- Finestreta única
- Projecte RED de la Seguretat Social (a través de procediments telemàtics per poder dur a terme canvis en contractes laborals, altes, baixes, trameses de TC-1 i TC-2, etc.)
- Registres civils electrònics
- Portal del ciutadà
- Portal del Ministeri d'Administracions Públiques, amb enllaços a totes les administracions estatals i regionals
- La tramesa i el pagament de declaracions d'imposts a través d'Internet a l'AEAT, tant per a particulars com per a empreses
- L'accés pràcticament universal i per Internet a les estadístiques elaborades pels diferents organismes estatals (INE, Ministeri de Treball i Afers Socials, Ministeri de Foment, etc.) i autonòmics
- L'accés a la normativa legal publicada, tant pel *Butlletí Oficial de l'Estat*, com per part dels diferents butlletins oficials autonòmics (en el nostre cas, el BOIB, *Butlletí oficial de les Illes Balears*)
- L'accés als serveis de reclamacions i atenció al ciutadà a través de números de telèfon 902 i també per Internet (a Balears, el SIAC)
- L'accés per un elevat nombre de vies telemàtiques (telèfon gratuït, Internet, etc.) als serveis de prevenció civil, incendis, salut, etc., mitjançant els 112
- L'accés als serveis de salut mitjançant el 062
- La possibilitat de posar denúncies a la policia a través d'Internet, etc.

En el camp legal, cal citar la Llei 30/1992, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, que fa més de deu anys ja plantejà la possibilitat, al seu moment, de l'ús de mitjans telemàtics per a la relació entre administracions i administracions i ciutadans (i empreses). També poden citar-se, dins el cada cop major àmbit legal afavoridor de l'ús de les TIC i com a més recents, la Llei de la factura digital, la Llei de la nova empresa, etc. A Balears també hi va haver desplegaments legislatius en el mateix sentit; simplement podem destacar que la nostra comunitat autònoma fou la primera a acceptar l'EDI (*Electronic Data Interchange*), fa també més de deu anys, com a mitjà vàlid legal a efectes de reconeixement de factures en la mateixa Administració autonòmica.

Finalment, i citant la font Jupiter MMXI —consultora de prestigi reconegut en l'àmbit de les noves

tecnologies—, cal assenyalar que l'acceptació per part dels ciutadans està resultant molt positiva. El mes de maig de 2001, els llocs web de les diferents

administracions públiques espanyoles foren visitats per un 38,5% dels internautes espanyols des de les llars, xifra molt superior a la mitjana dels països europeus.

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

